

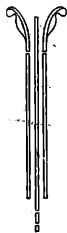
ANDREJ HLINKA

NAPÍŠAL

Dr. ALOIS KOLÍSEK

ODTLAČOK ČLÁNKU »S ANDREJOM«
Z ČASOPISU »ROZVOJ« 1924, Č. 1-2

V BRATISLAVE 1924

NÁKLADOM VLASTNÝM

ÚVOD.

Keby som mal rozvrhnúť životopis Andreja Hlinku, urobil by som ho na štyri knihy podľa príkladu najväčších literárnych produktov sveta:

štyri evanjelia;

štyri knihy „Summa contra Gentiles“ sv. Tomáša Akvinského;

štyri knihy „Nasledovania P. Krista“ Tomáša Kempenského.

Prvá kniha Hlinkovho životopisu by bola venovaná rokom 1864—1906;

druhá jeho borbe a martýriu, 1906—1918;

tretia jeho politike, 1918—?;

štvrtá bola by o jeho živote za hrobom.

Pre tú prvú nemám veľa materiálu ani záujmu;

pre druhú mám ja jediný najbohatšie dokument a najnútornejší, takmer krvavý záujem;

tretiu bude písať sama múza Klio...

štvrtá bude ten povestný

„liber scriptus proferetur,

in quo totum continetur,

unde Hlinka iudicetur“,

aplikujúc podľa Requiemovej sekvencie a ponechávajúc Sudcovi Večnému.

Kniha sa nám tam ukáže,

ktorá všetko to dokáže,

čo tam bude súdeno.

(„Nábožné Výlevy.“)

Ak mám o Hlinkovi písať skutočne podľa pravdy a vlastnej zkušnosti, podľa spomenutých najbohatších dokumentov, nuž môže to byť iba pre tú druhú knihu Hlinkovej biografie, k rokom 1906—1918, vtedy, keď mi Hlinka bol „Andrejom“, „Ondrišom“ a ja jemu „Alojzom“, „Lojzkom“. Preto som napísal svoj článok: „S Andrejom“, aby

bolo zbadat čosi priateľského, familiárneho, bratského.

Že to muto oddieli Hlinkovho života venujem svoj článok, má aj inú príčinu. K napísaniu svojich rozpomienok na Hlinku bol som požiadaný redakciou „Rozvoja“ týmito slovami: „...aby ste boli tak láskavý pre „Rozvoj“ napísať článok, pojednávajúci v krátkosti o Hlinkovi predprevratovom a podrobne o Vašich stykoch (obhajoba v Ríme atď., atď.) s ním. Dobre by bolo nášmu študentstvu ukázať, koľko museli roduverni Slováci trpieť pod Maďarmi, a dať im vzor neohroženého vlastenca predprevratového.“

Keby som však o svojich stykoch s Hlinkom najmä pri jeho cirkevnej pravote v Ríme mal „podrobne písať“, veru by nestačil celý ročník „Rozvoja“ — lebo ako sám proces Hlinkov bol niečo grandiózneho, tak i jeho podrobný a verný opis bol by veľké dielo. Vec sama by zaslúžila takéto práce, ale kto a prečo ju má robiť? Azda moja skromná osoba? Áno, som k tomu nado všetkých iných povolaný a oprávnený, no terajšie pomery slovenské akosi nevoľajú po potrebe takéhoto diela: Čo tu predostriem v „Rozvoji“, budú iba niektoré dokumenty a fragmenty, tu i tu kytôčka rozpomienok na tie chvíle tragické i radostné.

Je potrebné i to pripomenúť, aby o s o b y i veci, o ktorých bude reč, boly brané so stanoviska situácie slovenskej v rokoch 1906—1918 a nie s hľadiska terajšej politiky slovenskej a celkom zmenených pomerov svetových.

Kde bude tvrdšie slovo o Maďaroch, nemieni sa maďarský ľud, ale len maďarská vláda a politikovia štátnej myšlienky maďarskej.

I. Obznámenie.

Zaujímajúc sa za slovenský kultúrny život už 25 rokov a čítajúc slovenskú tlač, podľa mena poznal som Andreja Hlinku akiste vtedy, keď vo verejnosti slovenskej začal význačnejšie účinkovať spôsobom, ktorý zavolať trochu ďalej za Tatry a Dunaj. Stalo sa tak pri koalíčných voľbách uhorských r. 1906. Vtedy Slováci a najmä roduverní kňazi slovenskí (bolo ich verabože málo!) zachytili moju dušu ...

V júli 1906. stretol som sa osobne s dr. Fr. Jehličkom na Morave v Prostějove, keď tam u farára a spisovateľa Karla Dostála-Lutinova hľadal ochranu v svojich ťažkostiach ako prenasledovaný slovenský kňaz-ablegát. Vtedy sa práve pripravoval sjazd „Katolíckej moderny“ (treba rozlišovať od modernizmu pozdejšie páp. Pium X. odsúdeného) a s Jehličkom i Lutinovým sme sa dohodovorili, že ja na sjazde v Píerove prednesiem o slovenských veciach referát i rezolúciu. To som i urobil, hoci Jehlička sa na sjazde nezúčastnil. Rezolúcia znela nasledovne:

Kňazstvo i laikovia, shromaždení vo veľkom počte v Píerove na Morave z príležitosti sjazdu Katolíckej moderny, prijali nasledujúcu rezolúciu:

1. Sjazd Katolíckej českej moderny v Píerove na Morave dňa 31. júla 1906. dáva výraz svojmu rozhorčeniu proti zneužívaniu cirkevnej moci so strany niektorých maďarských biskupov, proti cirkevným a národným snahám slovenského kňazstva a ľudu.

2. Preto, že prenasledovaním slovenských vyslancov-kňazov, vylučovaním slovenských bohoslovcov zo seminárií, prehadzovaním kňazov slovenský smýšľajúcich na pôsobisku maďarské alebo na najbiednejšie slovenské — akoby z trestu — slovenský ľud roztrpčujú, urážajú, nedôveru proti sriadeniu cirkevnému a potom proti celej cirkvi katolíckej vzbudzujú — obracia sa sjazd Katolíckej moderny s oddanou úctou na najbližší episkopát, totižto na najdôstojnejšieho arcibiskupa olomúckeho a biskupa brnenského, taktiež na nuncia v Viedni, aby vhodným spôsobom zakročili na obranu katolíckizmu v krajoch uhorsko-slovenských.

3. Sjazd usnáša sa na vrelom doporučení, aby stúpenec Katol. moderny podporovali všetky snahy, menovite kňazských bojovníkov slovenských, zvlášte vtedy, keď budú títo nútení dožadovať sa ochrany priamo u Sv. Otca v Ríme. —

Za svoju činnú účasť na sjazde píerovskom bol som volaný od svojej cirk. vrchnosti „ad audiendum verbum“ — pokarhanie, hoci som tam len „za tú našu slovenčinu“ hovoril a nie za modernizmus. To ma ešte viac sblížilo so Slovákmi a čítajúc napokon v jeseni 1906. zprávy o ich pravotách a pokutách — venoval som im úprimne city svojho srdca.

V máji a júni 1907. prišlo niekoľko Slovákov na umeleckú výstavku moravských výtvarníkov do Hodonína, a tu odrazu bolo mi oznámené, že ako člen Usporiadateľstva výstavy mám privítať vzácneho hosta — Andreja Hlinku. Vtedy sme sa prvý raz videli. Neskôr na Velehrade, kde bol spravený zaujímavý dokument: fotografia troch „bojovníkov za práva ľudu slovenského“. Tento obrázok tým sa stal pamätným, že ako pohľadnica rozšíril záujem za Hlinku a slovenčinu, ďalej že pohraničná stráž — komando v Žiline — použila ho, keď na Kolíska bol vydaný zatykač, a konečne tým, že nebohý Karol Salva v americkom „Slovenskom Denníku“ ho uverejnil s oduševneným článkom o Hlinkovi a jeho dvoch kamarátoch.

Po Velehrade boli sme s Hlinkom v Luhačovicích.

Pri augustových slávnostiach (1907) v Turč. Sv. Martine bol som tiež s Hlinkom a pamätám sa. aké ovácie boli mu tam pripravené, keď pri spoločnom obede Svet. Hurban-Vajanský — usporiadateľ prípitkov — oznámil obecenstvu, že bude hovoriť aj Hlinka. Azda nikdv v živote som nepočul takého applauzu, a to keď sa Hlinka len postavil ku prípitku, a čo pri reči samej!

Iný slovenský vzácny kňaz tešil sa vtedy tiež srdečnej pozornosti. Bol to Andrej Kmet, ktorého postavu mám často pred očami, ako od brány Muzea žehná túto novú budovu a proti nemu stoja dvaja žandári, ako by ich bodáky mali nahradiť sviece.

V Turčianskom Sv. Martine obznámil som sa tiež s dr. Augustínom Ráthom. S Hlinkom sme sa všetci traja dohodovorili, že k nemu prideme do Ružomberka. Hlinka odcestoval pred nami, my za ním druhý deň v no-

ra bola jeho a nie Hlinkova... Hlinka „a beneficio“ suspendovaný nebol — ale darmo, Kolisek, r. kat. kňaz, na ružomerskej fare vtedv raňajok nedostal. — To bola moja prvá návšteva na Hlinkovej fare.

Hndrej Hlinka s dr. Kolískom a Flor. Tománikom na Velehrade 1907.

ci. Na faru sme sa nedostali, nocovali sme v hoteli. Druhý deň ráno išli sme ku Hlinkovi na faru, ja som slúžil vo farskom kostole sv. omšu. Po nej sme sa všetci traja sišli na fare v Hlinkovej izbe. Hlinka nariačil, aby mi priniesli raňajky. Ale odkázali mu z kuchyne, že pán administrátor to prísne zakázal. Bol to dôst. pán Fischer, ktorý s Hlinkom tak zaobchodil, ako by fa-

II. Pri práci.

Keď sme boli s Hlinkom 1907. na Velehrade, prejavil želanie, že by na Morave chcel mať niekoľko prednášok o Slovensku. Vzal som na seba usporiadateľstvo a dal som firmu „Spoločnosť slovenského musea v Hodoníne“, ktorej som bol predsedom. Ale bolo potom dosť ťažko dostať Hlinku z Ružomberka von na prvú prednášku. Ko-

nečnē sa podarilo na 17. oktobra a to do Ulř. Hradiřta. Od tej chvíle sme ho mali ako svojho, mestá ho volaly, v prvom rade sama Praha a to „Česko-slovenská Jednota“. Prednáška v Prahe dňa 2. novembra na Zofine bola skvelým triumfom. Keď sme s mladým Vladkom Hurbanom po prednáške sadli s Hlinkom do mestského koča, zrazu zmizly kone a študenti viezli Hlinku až ku hotelu „Černý kůň“.

Druhý deň primátor mesta Prahy prijal Hlinku a jeho sprievod slávnostne na staromestskej radnici, dali mu k dispozícii pre celý pobyt v Prahe mestský koč a v Národnom Divadle lôž.

Boli sme tiež u p. opáta Zavorala a opáta Schachleitera, ktorý bol vplyvná osoba.

Aký mocný úspech mali Hlinkove prednášky — bol ich celý rad v Česku a na Morave — toho dokladom je na pr. list veľkého národného básnika Svatopluka Čecha Andrejovi Hlinkovi písany:

„Důstojný pane! Slavný bojovníku slovenský! Jsem již delší dobu nemocen — nemohu ani Vám se představití ani k sobě Vás pozvatí: stav mého zdraví nedovoluje mi v té době osobních styků s nikým. Mohu Vám tedy jen těmito řádky říci, jak hluboce mne dojalo, že vzpomněl jste si na mne laskavě, Vy drahý a vzácný náš hoste z milovaného, ubohého, sesterského Slovenska. Děkuji Vám vřele z celého srdce a děkuji také ostatním pánům na listku podepsaným. Marně a zbytečně bych hledal slov, bych projevil, co cítím v tu chvíli, ještě s mocným ohlasem Vaší sobotní řeči v duši — řeči, která zatřásla zájstě srdcem každého Čecha, který ji slyšel neb jen četl, jako já. Stačí úplně, pravím-li: Obdivuji se Vaší hrdinností v nerovném, strašném zápase, jsem uchvácen Vaším horoucím, čínorodým nadšením a čerpám ze síly Vašeho přesvědčení nezvratnou víru, že lid s takovými bojovníky nemůže podlehnouti a že na konec přece jen zvítězí všemu a všem na vzdury!

V Troji, dne 4. list. 1907.

Váš vřelě oddaný
Svatopluk Čech.“

„Tiskový spolek pro západní Čechy v Plzni“ nůkal celú seriú:

„Veledůstojný Pane profesore!

Obraćím se na Vaši slovtnost s úctívou žádostí, zda nemohl byste také v západních Čechách uspořádati několik podobných schůzí o Hlinkovi, jako byla česko-budějovická. Jedná se mi hlavně o uspořádání schůzí: v Plzni, Domažlicích, Přeštích, Klatovech, Rokycanech, Blovicích a Nepomuku, případně i v Hořovicích a Švihavě. Klatovy, Přeštice a Švihov daly by se nějak spojit dohromady — jsou na jedné trati. Račte mi laskavě oznámiti své podmínky a čas, kdy byste mohl se dostavití — aspoň na 6—8 dní.

V Plzni, dne 6. ledna 1909.

Těše se:

Ant. Havelka,

kaplan v Plzni, redaktor
„Českého Západu“.

Nebolo však možné všetkým vyhovieť. Nie je snrálne, že by len pokrokové kruhy boly Hlinku volaly a z jeho prednášok radosť mali ako „odbojných“, „husitských“ a podobné. Nie! Môžem povedať, že najprisnejší katolíci — kňazi i laikovia — boli Hlinkom uveličení. Tu aspoň jeden dokument — list laika, profesora-katolíka:

„V Pardubicích, dne 22. listopadu 1908.

Vážený pane doktoře!

Velice mne dojala zpráva v Nár. Pol., že pan A. Hlinka jest vážně nemocen a že jde již jen o to, aby aspoň veřejně očistěn se světa odešel.

Až jsem laik, ne kněz, přece dovoluji si ihned s Vámi toto sdělití:

Pan farář A. Hlinka přednášel také v Pardubicích o utrpení svého lidu — nevím již určitě datum.

Přednáška ta byla neobyčejně dojemná. Pan A. Hlinka vyklčil podrobně útišky, které lidu jeho snášeti jest, způsobem tak jemným, tak šetrným, nijak ani jediným ošklivým slovem se nedotýkaje svých nepřátel a biskupa Parvyho, že mi připadal jako pravý obraz Toho, jenž umíraje, pravil:

„Otče, nepokládej jim toho za hriech, neboť nevědí, co činí.“

Z celé řeči a z chování pana P. A. Hlinky vyznívala taková oddanost a důvěra v Boha, taková zbožnosť a dobrota. Iaká snad jen u světců by se mohla projevit. Dostalo se mi důkladného náboženského vychování a proto mohu s čistým svědomím říci, že ani slovíčko z celé řeči P. Hlinky mne nezara-

pre Čechov i Slovákov. Nával bol taký, že som v jednej miestnosti musel hovoriť tiež aj ja, pokým to, pravda, polícia ako „neohlásenú“ reč dopustila. Bol na prednáške aj jedon maďarský žurnalista, ktorý počuje a vidiae prvý raz Hlinku, charakterizoval ho: „To je nie zbojník, ale lyrik.“

Názov Hlinkovej prednášky bol všade ten istý: „Kultúrne pomery na Uhorskom Slovensku.“

Andrej Hlinka s dr. Kolískom v Prabe pred staromestskou radnicou r. 1907.

zilo a neďalo premýšľeti, ani slovíčko, jímž by se byl nešetrně dotkl víry neb autority cirkevní.

Všechnu oslavu přijímal skřomně, staně svoji osobu do pozadí — až ho někdy zamrazilo.

Přeje celé akci plného úspěchu, uctivě se poroučím.

Jiří Jízba,

c. k. professor na reálce v Pardubicích.“

Dňa 12. novembra mal Hlinka prednášku vo Viedni v Národnom dome českom

III. Černová.

„Masakra!“ „Krvepreliatie!“ „Vražda!“ — pri posviacke rim. kat. kostola! Všetko vec chúlóstivá pre moju osobu ako zpravodajcu. Dám tu hovoriť inému:

„Po Hlinkovom vyzdvihnutí z farárskeho úradu a za jeho ružomberského väznenia bol z mlodarov, Hlinkom sossbieraných, dostavený kostolíček v Černovej. Rodáci Hlinkovi žiadali od biskupa, aby Hlinku nazpät uviedol do úradu a aby jeho poveril vysvätením kostola.“

Biskup poveril vysvätením kostola kanonika Kurimského, bývalého ružomberské-

ho farára, ktorý ustálil, že deň vysviacky bude 27. október 1907.

Černovci Kurimskému poslali telegram do Spišskej Kapituly a oznámili mu, že si posvätenia kostola na tento čas nežiadajú. Vtedy biskup vysvätením poveril dekana Pazúrika z Liskovej, ktorý z rozkazu biskupovho s administrátorom Fischerom aj išiel do Černovej dňa 27. októbra.

Služny Pereszlényi, dobre šipiaci, že ľud sa vzbúri, vyslal do Černovej vopred 16 žandárov a s kňazmi na koči aj on sám sa doviezol.

Černovský ľud vyslal svojich poverenikov, aby kňazom a služnému oznámili, že nechcú mať kostol od nikoho iného vysvätený, len od samého Hlinku. Prošby ľudu neboly vyslyšané.

Do úzkej černovskej uličky, ktorá vedie ku kostolu, vošli koče, ale nemohly v ceste pokračovať, lebo pri vchode do dediny cesta bola zatarasená ľuďom. Ľudia na ulici a na vrškoch kričali na došlých pánov: My vás nechceme! My sme vás nevolali! Dajte nám Hlinku!

Povstala malá šarvátko, kone sa splášili, povstal krik, trma-vrma, keď dostali žandári, postavení na bokoch úzkej uličky, rozkaz strieľať do ľudu, brániaceho svoj kostol a svojho rodáka Andreja Hlinku.

Žandári s úžasnym rachotom vystrelili.

O chvíľu na pustej ulici ostalo ležať 9 mŕtvych, 3 umierajúci, 12 ťažko, 80 ľahko ranených.

Služny v podvečer prišiel do Černovej so sto honvédmí, Černová a Ružomberok býly zasa v stave obeženia. Ľud bál sa ukázať na ulicu, na ktorej dlho do tmavej noci ležaly mŕtve telá otcov i matiek slovenských.

V nočných hodinách ukázalo sa, že mŕtvych bolo 14 Černovcov, medzi nimi i najbližší príbuzní Hlinkovi.

Státny fíksuš dňa 2. marca 1908. trestnú pravotu zaviedol proti 55 osobám z Černovej.

Súd vyniesol rozsudok, podľa ktorého hlavná obžalovaná Anna Fullová, nevlastná sestra Andreja Hlinku, dostala 3 roky

káznice a hneď bola zavretá. Ostatní podostávali po 1—2 roku.

(Karol Sidor: „Andrej Hlinka.“)

Teraz niekoľko dokumentov. „Slovenské noviny“ (vládne, peštianske) 12. marca 1908 č. 60:

„Andrej Hlinka, ktorý sa pomocou simonie dostal na ružobereskú faru, násilím chcel vynútiť od svojho biskupa, aby ho späť uviedol na ružobereskú faru, z ktorej ho bol vyzdvihnut pre skutky kňazského stavu nedôstojné. A za prostriedok vvnútenia svojho zpatúvedenia na ružobereskú faru volil si posviacku kostola vo svojej rodnej obci, v Černovej, kde má najviac pokrevných. Hlinka pobúrili pokojných obyvateľov obce pomocou svojich pokrevných a musíme uznať, búril veľmi opatrne, lebo ľudská spravodlivosť nemohla ho fahať na zodpovednosť. Ba natoľko bol opatrný, že v deň strašného krviprelievania ani nebol doma, lež za hranicami krajiny, len aby striasol so seba zodpovednosť za to, čo bude nasledovať. K dosiahnutiu svojich sebeckých cieľov nielen že nedovoleným spôsobom dopúšťal sa národnostného búrenia, ako to výkriky: Zabite Maďarov! dokazujú, ale trestuhodne využíval, nivočil náboženské cty ľudu, ktorý zaslepil a vohnal do služby svojich sebeckých cieľov. A čo nasledovalo z peknej práce zlého ducha? Namiesto radosti nad posviackou, boľastné stonanie mŕtvych a ranených, úpenlivý plač a nárek vdov, sirôt a žalárovanie nešťastných vinníkov. Sám zlý duch však vyhnul spravodlivosť tohoto sveta.“

„Slovenské noviny“ 25. marca 1908 č. 17:

„Andrej Hlinka, keď už všetko narafičil jako sám najlepšie chcel, sadol na vlak a odcestoval do Česka a na Moravu. A keď sa rozletely chýry o krvavej vzbure, Ondrej Hlinka dal sa od Čechov oslavovať; tu i tam v českých a moravských mestách držal prednášky — o sebe a o všeľichom, čo českých preniatcov zaujma. Mōžeme si predstaviť, čo všetko Hlinka pohovoril, jako bastvil českých fanatikov.“

Teda Hlinka bol vinným?

Toto upodózrivanie učinil tiež maďarský fiškus v černovskom procese.

„O b z o r“, myjavský týždenník, 22. marca 1908 č. 12. píše:

„Prečo ste ho (Černovec) poslúchli? Svádzal vás k hriechu, on ušiel. Vydal vás gulkám, ktoré smrť rozdvájajú. On sa schoval, vás ale poslal do istej smrti... Blázní ste. Ktože je Ondrej Hlinka? Vám je on svätým. Snáď Bohom, pred ktorým na kolenná padnete a ktorého poslúchnete, čo by vám to najhoršie kázal.

Pred nami ale Hlinka je jedon taký divý zver, ktorého prvébo zastrelit mali. On síce vydáva sa za najväčšieho priateľa ľudu. Reční tak o sebe, ako keby bol od Boha poslaný k vykúpeniu Slovákov, kdežto je obvčajný zlosyn, ktorý stav kňazský zneužíva a hotový je aj na ten najväčší hriech. Áno, podliak je, lebo keby šetril ľud, bol by šiel pred súd, a bol by riekol: „Páni sudcovia, ja som vinný. Ja som mu kázal, aby prekázil posviacku chrámu. Ja som mu kázal, aby sa dopustil násilia a aby vraždil...“ Áno, takto mal hovoriť hlavný riaditeľ černovského krviprelatia.

Peniaze, to je jeho jediný cieľ! Ide na Moravu a do Čiech, tam sa dá ukazovať práve tak, ako nám Bošniaci meďveďa ukazujú. Bošniak meďveďovi do predných pracoví dá klobúk, aby mu ľudia doňho čím viacej nahádzali a potom ide ďalej. Aj Hlinka na spôsob meďveďa uhorského ukazoval sa. Prečo? Aby mu ľudia tiež do klobúka, ktorý on vo svojich pracovniach držal, čím viacej nahádzali. Prečo? Lebo on je nenасыtené vreco, jeho ukrutná lakomosť nemá konca kraja... Hlinkovi tá černovská katastrofa priniesla — mnoho peňazí! A Hlinka teraz v Segedíne v teplom kabinete na mäkkej kanape sedí, vinkom sa umýva, pečenkou sa utiera a noviny číta...“

Hlinka sám listom, podpísaným svojím plným menom a uverejneným v brnenskom katolíckom „Hlas“e, ako aj telegramom v „Neue Fr. Presse“ odtlačeným odmietol túto pomluvu a ťažké obvinenie a presvedčujúcimi dokladmi dokázal, že pôvodcom vraždy černovskej je niekto iný, a nie on.

Ku svedectvu za Hlinku som plnou mierou oprávnený. Veď ja som ho z Ružomberka a z Černejvy usilovne volal na Moravu, lebo poriadok jeho prednášok bol už pripravený, miestnosti najaté, plakáty vyplepené. On odkladal, lebo chcel byť prítomný pri posviacke. Telegramy vtedy lietaly tu i sem, až konečne sa mi podarilo dostať Hlinku na prvú prednášku 17. októbra. Hlinka prednášal v Uh. Hradišti, Kroměříži, Prostějove (tu ho podporoval farár Lutinov a katechéta Filip), v Olomouci, Přerove a Napajedlách, kde bol 26. októbra.

V osudný deň, v nedeľu 27. októbra predpoludním bol v Napajedlách, popoludní v Hodonine. Okolo 3. hod. popol. vrišiel na Kolískovu adresu telegram: „V Černejvy postrieľali ľudia pri posviacke.“ O niekoľko chvíľ potom druhý telegram: „V Černejvy 50 výstrelov, dvanásť mŕtvych, dvanásť ťažko ranených, ľahko nepočítané.“

Hlinka bol zdesený, ba viac: zničený, a chcel hneď odcestovať do — Černejvy. Zadržal som ho, lebo som videl jasne, že by to bol jeho — koniec.

Večer v tú nedeľu, 27. okt., mal prednášku v Hodonine a odtiaľ odcestoval do Brna a ďalej do Prahy, kam som ho sprévádzal, súc svedkom všetkého.

V mojej pamätnej knihe ku černovskej nedeľi je nasl. zápis:

„Z príležitosti návštevy svojho drahého priateľa Alojza 1907. dňa 27. októbra

Andrej Hlinka, suspendovaný farár z Ružomberka.“

Na pamiatku mi vtedy Hlinka daroval svoje dielo „Nábožný kresťan“, modlitby a spevy, ktoré vydal s Chládkom.

Z ostatných dokumentov:

Bansko-bystrický „Krajan“ škodoradostne písal: „Lud. Noviny“ nikde nespomenú, kto je tá Anna Fula, nuž povieme my. Anna Fula, r. Hlinka je vlastná sestra Andreja Hlinku, obyvateľa v Segedíne. Pred súdom sa tak neuctive držala, že ju predseda dvakrát, raz na 20 K, druhý raz na 100 K pokutoval. Sedria na ňu ten

najväčší trest vymerala, totižto 3 roky zadržania a hneď ju i zatvorila, ostatných pustila domov, dokým im apelácia vynde. Teraz už, vieš, čitateľu, kto urobil vzburu v Černovej.“

„Prečo urobila vzburu Anna Hlinka? Hlava neviditeľná vzbury v Černovej je Hlinka, viditeľná hlava ale jeho sestra Anna Hlinka, vydatá Fula. Táto žena vidíac, že jej brat Ondrej, keď ďalej bude bez fary, nič nenagazduje, ba áno i o to príde, čo má, s násilnosťou chcela doviest pána biskupa, by ho nazpät do fary uviedol. Vie dobre, že Česi, moravskí a americkí Slováci konečne poznajú, že veru Hlinka ani slovenčinu ani slovenský ľud nezastáva, lež len svoje vrecko a pri tom svoju slávu hľadá, preto prestanú ďalej Hlinkovi peniaze sypať, nasledovne nemá nádeje, že jej Hlinka dačo poručí. Ona vie, že v našej krajine napozatým lepší pozor budú dávať, a preto, že Hlinka len pri vzburu má dobrú žatvu, lebo on pracovať nevie — mátedy strach, že na starosť svojho brata zadarmo chovať bude musieť.“

Manžel Anný Fullovej písal Hlinkovi do Segedína:

„P. b. p. J. K. a. n. v. a. Smutnu novinu tvojmu drahomilovanému švagorovi zdelujem zdravia im oď pána boha prosím abismom ich ešte aspoň raz mohol vidieť a s nimi sa zhovárať, z očí do očí si pozreť; moja najmilšia manželka a ich sestra je posúdená na tri roky väzenia a ako ortiel bol vyhlásený, naraz ju zavreli; neviem ešte, kde bude trpieť, či len v Ružomberku a či dade inde hu posúdiť... Čo ako si počnem pri sjať sam: Tona má deti choré, ta nemože nič robiť. Pozdravujem ich všetkých spoločne odaní švagor Juró Fula.“

Na zaključenie tejto truchlivej kapitoly Hlinkovho utrpenia za slobodu slovenského národa opakujem svoj návrh, ktorý som učinil r. 1923. v „Čechu“: Nech česko-slovenský štát zbuduje hrdinom na černovskom cintieri dôstojný pomník. Veď z ich krvi rástla myšlienka česko-slovenskej republiky, slobodnej, samostatnej vlasti Čechov a Slovákov.

Výstrely na Černovec počula Európa a zatrasla sa ...

IV. Do väzenia.

Do jasavých osláv Hlinkových na jeho triumfálnej ceste prednáškovej zrazu zaryčal brutálny hlas: „Do väzenia!“ Ešte lučalo Európou slovo „Černová“, a tu bolo počuť: „Segedín!“

Túto kapitolu Hlinkovho života posiaľ najlepšie bol opísal Scotus Viator (R. W. Seton-Watson), ktorý v svojej knihe „Racial problems in Hungary“, vydanéj v Londýne 1908., venoval Hlinkovi osobitný „Chapter“ — totižto „Hlavu XVII“, pred ktorú ako „motto“ postavil slová z úvodníka „Pester Lloyd“ zo dňa 20. febr. 1907.

„V tejto zemi politický protivník je nie len nepriateľom, ale sa vyhlasuje súčasne za nepriateľa vlasti.“

Na čelo svojej knihy — pred titulný list — umiestnil S. Viator obraz Andreja Hlinku s nápisom:

Father Andrew Hlinka (Now undergoing 3½ years' imprisonment for political offences.)

V preklade tohoto Watsonovho spisu, vydanom v Brne 1913. je ten XVII. oddiel ešte doplnený. Poukazujem tedy na dielo Scota Viatora, ktorému som s inými priateľmi dodal materiál hlinkovský bohatý a spoľahlivý.

Využil ho svojou známou obratnosťou i srávdľivosťou.

Dnes predkladám tu zase niekoľko dokumentov, hlavne takých, z ktorých k nám hovorí sám — Hlinka.

Golgota Hlinkova začína sa jeho „ružomerskou farou“ r. 1905. Tragédia ružomersko-černovská začína sa voľbami r. 1906., rokom tak zv. koalície.

Slovenská ľudová strana kandidovala dr. Vavra Šrobára, Andrej Hlinka mu pomáhal poučováním ľudu. Vládna strana zvíťazila násilnosťou, Slováci podľahli.

„Z trpkého boja vracia sa domov bojovník utrpením upravený, umorený hladom a ohňom. Zranený je, krvou vlastnou skropený je, utižený je, zástava je dostrieaná. Podľahnul presile nepriateľa, ale sa nepoddal. — Nezhnal sice nepriateľov za modré hory, ale obhájil vieru, Kríž, reč, ženu, deti. Bojoval za krb, domov, dedičstvo otcov. Za tieto vysoké myšlienky je poko-

rený urputným a dotieravým nepriateľom. Padnul. No, veci tieto zaslúžia, aby za ne bojoval.“

„abcúg vlastizradcovia“. A na čele tohto zavedeného ľudu kráčalo 30 duchovných otcov! Beda, beda, beda! — Kto by to bol

Fotografia Andreja Hlinku, uverejnená na prvej strane knihy Scotusa Valtora „Racial problems in Hungary“ z. 1906.

Tak znie trpká žaloba v „Katol. novinách“ dňa 11. mája 1906. A ďalej:

„Neslýchané uniženie. Maďar nikdy nezaklajie svoj rod. Nemec nikdy nezazná svoju krv, jedine ubohá Slovač, zavedená volala svojmu vodcovi: „dolu Slováci“,

i vo snách mohol predpokladať? Nikdy sa voda s ohňom nesmieša, nikdy tma svetlu ruky nepodala, len 30-ho apríla v Ružomberku...

Zandári, slúžnovci, vojaci, rychtári, matrikári, krčmári, financí, železničiari,

učiteľa a duchovní sa spojili na ubitíe našej slovenskej ľudovej strany.“

Na Hlinku sústredila sa nenávisť a útok.

„O p. farárovi ani nehovoríť. Na neho volala krvelačná zver, keď ho na voľbišti zočila. O pol noci mu faru obliehali pri asistencii žandárskej. Dvere drúzgali, obloky prali. Kto to robil, hanbím sa povedať.“

(Kat. nov. 15. mája 1906.)

Koalícii nestačilo, že volebnými nepravnosťami ozbijala Slovákov o práva, — skoro po voľbách celý rad popredných pracovníkov — na čele s Hlinkom — žandarmi zlapala a uväznila — v Ružomberku do vyšetrovacieho väzenia.

„Slovenský týždenník“ 29. júna 1906 pisal:

„Ružomberská Golgotha.“

Od pondelku (25. júna, pozn. pís.), poťažne od útorku sú štyria miláčkovia ľudu slovenského vo vyšetrovacom väzení: Dr. Vavro Šrobár, bývalý slovensko-ľudový kandidát okresu ružomberského, Andrej Hlinka, ružomberský farár, Juraj Greguš, pekársky majster. Ondrej Janček, podnikateľ — je vo väzení ešte od štvrtku minulého týždňa.

Naši slovenskí vodcovia ružomberskí nastúpili trnistú cestu utrpenia za tú našu slovenčinu.“

„Hlinku, ktorý bol v sobotu (23. júna, pozn. spis), odcestoval do Oravy, stále vyčkávali na ružomberskej stanici osmi žandári. V pondelok zmocnili sa ho v Orave vo vlaku a doviedli ho do ružomberskej sedie.“

Päť mesiacov pripravoval štátny fiškus žalobu proti Hlinkovi a spoločníkom. Nebolo slobodno ani hovoriť, ani napísať prívettivé slovo o farárovi ružomberskom.

Dňa 17. novembra 1906 bola slečna Gizela Fridrichová z Ružomberka pozvala pred porotný súd v Prešporku — pre Hlinku. Po zvyčajnom otvorení pojednávania predsedom, hovoril fiškus asi toto: „Hľa, jak ďaleko doviedly poburovania jedného človeka, Hlinku, ktoré udaly sa počas poslaneckej voľby v Ružom-

berku a na okolí, že až ženské dávajú sa na politizovanie a vychaľujú verejne pokračovania Hlinkove. Uznávajú ho za staťočného človeka, kdežto skrze neho povstaly také nepokoje a vzbury v Ružomberku a okolí, že vrchnosti nútené byly tak Ružomberok ako i Ulíce (t. j. predmestie Ružomberka: Biely Potok, Černová, Ľudrová, Vlkolíneč) vojskom obsadiť.“ Jedná z tých „ženských“ bola aj sl. Fridrichová a za vychaľovanie Hlinku bola odsúdená na 14 dní štátneho väzenia.

Konečne žaloba proti Hlinkovi a spol. bola pripravená a od 20. nov. do 6. dec. 1906. vykonaný bol povestný proces ružomberský.

„Svitlo slovenským väzňom ružomberským.“

Po päť mesačnom utrpení v hárešte, kde cigánov zavierajú pre zločejstvá a pre zbojstvá, — sedeli naši. Dnešným dňom padol lúč svetla do izbietok zamrežovaných — obžalovaní ocitli sa pred sudcami.“

Žaloba na Hlinku bola:

„2159/1906.“

Andrej Hlinka 42-ročný, rímskokatolíckeho náboženstva z Černovej, obyvateľ ružomberská, rím. katol. suspendovaný kňaz, ktorý je od 26. júna 1906 vo vyšetrovacej väzbe, obviňuje sa z prečinu búrenia na základe § 172. 2. odd. trest. zákona v 6. prípadoch, lebo pred väčšími shromaždeniami predniesol reči, ktorými slovenskú národnosť poburoval proti maďarskej, a síce v nasledujúcich prípadoch.

1. V Prostrednej Revúci dňa 16. apríla 1906 rečnil pred kostolom: „Načo že vám je maďarská škola a maďarský učiteľ? „Prečo vám nedávajú slovenské úradné písma?“ „Chcú Vás maďarčiť, zostaňte pri svojej slovenskej materinskej reči!“

2. V Troch Sliačoch dňa 22. apríla 1906 povedal: „Načo vám je maďarská reč, ktorú nerozumiete, načo je sedliakovi maďarčina, veď tým hollen ohlupujú.“

3. V Troch Sliačoch 29. apríla 1906 povedal: Úradné citácie a li-

stiny majú posielat po slovensky a nie po maďarsky písané.“ „Musíme sa zastat našej slovenčiny, držíme spolu pri svojej reči, nedajme si slovenskú mäterinskú reč, nám netreba maďarčiny.“

4. Vo Vlašských povedal: „Lud stojí pred súdom ako vól, a to preto, že sa tam všetko maďarsky rokuje.“

5. V Ružomberku, na rohu Poľnej a Fabrickej ulice, 15. júna 1906 povedal: „Slováci nech držia spolu, a nech sa neopúšťajú. Ani ja Vás neopustím, čo by mal kopať s Vami, Ani vy sa nedajte, čo by vám hneď vlasy a jazyky trhali a na chrbte drevo rúbali.“

6. Konečne dňa 19. júna zo Spišskej Kapituly telegrafoval: „Nová suspensia, prídem večer“, a keď mu žandári večer pred farou zastali cestu, núž vraj svojim držaním spolupôsobil na rozčulenosť ľudu a tým ich pobúrili proti Maďarom a Židom.“ —

Aj to mu za vinu kladú, že telegrafoval pravdu. Mal vari telegrafovať „biskup ma obdaroval červeným pásom, prídem o týždeň, bo Párvy usporiadal na moju počesť hostinu?“ — keď v skutočnosti ho suspendoval a Hlinka večer mal prísť domov! A to je tiež vina, keď farár ide do svojho príbytku, v sprievode svojich veriacich, ktorí z jeho úst chceli počuť, čo sa stalo v Kapitule — a zrazu 20 krokov od budovy farskej vyskočia surovi žandári a proti farárovi a jeho ľudu nastroja bajonety a vyhrážajú sa, že postrieľajú každého, kto krok spravil! Hlinka povie žandárom, aby aspoň jeho pustili domov, keď už zástup nie, ale žandár nasadí bodák na prsia a hrozí guľkou. Tu sa Hlinka zvrtna a ide nazad do mesta. Nuž týmto búril?

Malá, no významná epizóda z procesu.

Keď viedli Hlinku z väzenia do súdnej siene, na chôbde urazil ho istý Fohlt, posmešne volajúc: „Dičértesšek az Úr Jézus Kristus — za tú našu slovenčinu.“

Strážnik to hlásil predsedovi súdu — no bez výsledku.

Z obžalovaných prvý bol vypočutý vodca — Andrej Hlinka. On tiež prvý povedal svoju obranu, z ktorej ako dokument pre mnohé dôvody citujeme nasledovné:

„S jednakou smýšľajúcim priateľom a druhom z detstva dr. Šrobárom r. 1906 išiel som do borby pod zástavou týchto ideí (sociálnej rovnoprávnosti, slobody, bratstva) v tom pevnom domnení, že nad všetkými národmi Uhorska svitol deň slobody, v ktorom slobodne môžeme rozvinúť zástavu bratstva, slobody a rovnosti. Urobili sme to v silnej viere, že nik neuvidí v našom vystúpení takého ťažkého obvinenia, aké teraz tlačí moje slabé plecia.“

„Nechcem sa sám urobiť martýrom pod nijakou podmienkou. Rád by som chodil po slobode ako iní občania, ale keď ma pre idey, za ktoré som bojoval, postavia pod žalobu, neutečiem pred väzením. Môžem povedať, že v tom som nenapraviteľný a voždy budem hlásať:

„Slovák som. Slovák som bol bez pretrhnutia a budem až do smrti!“, ale v tom niet prečinu. Rozumie sa, že všetka obrana bola márna.

Posúdení boli:

Andrej Hlinka, r. kat. farár, pre 3 prečiny na 2 roky väzenia a 1500 korún pokuty;

Dr. Vavro Šrobár, lekár, pre 3 prečiny na 1 rok väzenia a 900 korún pokuty;

Andrej Janček, továrnik, na 6 mesiacov väzenia a 500 korún pokuty;

Juraj Greguš, pekář, na 5 mesiacov väzenia a 200 korún pokuty;

Peter Cheben, obuvník, na 5 mesiacov väzenia a 100 korún pokuty;

Jozef Tomík, r. kat. farár, na 4 mesiace väzenia a 500 korún pokuty;

všetci na vyzdvihnutie politických práv na dobu 3 rokov;

Anton Matašovský, Michal Serafin, Jozef Janovec Janov, Juraj Novák, Ján Vlkolinský, Štefan Jesenský, každý na 2—3 mesačné väzenie a po 100 korún pokuty.

Súdobných trov nasúdili Andrejovi Hlinkovi a dr. V. Šrobárovi 1679.30 korún, Jozefovi Tomikovi 416.40 korún, Jura-
jovi Gregušovi 67 korún, ostatným odsúde-
ným spolu 344 korún.

Fiskus apeloval za povýšenie trestu ..
Kto mal hlavnú zásluhu o prenasledo-
vanie farára Hlinku? Hľa, odpoveď v „Lu-
dových Novinách“ 10. aug. 1906:

„Vyznačenie kňaza maďaróna-
šovinstu.

Alexander Párvy, spišský biskup, kru-
tý boj vedie proti panslávizmu — rozumej
slovenizmu — a nebezpečnej propagande
zlomil väzy. V Ružomberku odhalenie vý-
činov panslávskeho farára Andreja Hlinku
patrí k zásluhám kaplána Plečku. Ako Pleč-
ko prišiel do Ružomberka z kaplána k
Hlinkovi, jeho vlastenecký (hazafický) cit
častejšie prišiel do protivy so snahami proti-
vlasteneckými predstaveného svojho. Počal
sa boj medzi nimi. Dlh trval len za dver-
mi, ale naposledy Plečko, jako dobrý vlaste-
nec, prirútený bol Hlinku odhaliť. Pomý-
lený kňaz prišiel do žalára a Plečko Lajoš,
jakožto odmenu za svoje vyzkúsené haza-
fictvo, dostal trnavskú faru.“

„Ludové Noviny“ poznamenávajú:

„Tak pišu maďarské noviny. Plečko,
máš svedomie? Kňaza-brata uvrhol si do
žalára, dľa tohoto svedectva pre slovenčinu,
a si sa vyskriabal za farára po rebríku vlaste-
nectva. Hrozné pomery.“

Dňa 6. novembra 1907. bol rozsudok ru-
žomberký potvrdený. Hlinka vtedy konal
prednášky v Čechách. Dozvediac sa o svo-
jom ortieli, napísal do „Ludových Novín“
15. nov. 1907. svoj slávny článok: „Snáď
posledné slovo“. Tu niektoré čiastky z neho:

„Snáď posledné slovo. Svätá
Hora u Píbramu, 10. novembra 1907.

Dokonané je! V ružomberkej tragédii
zakončilo sa už druhé dejstvo. Kráľovská
kúria, najvyšší uhorský súd, povedala po-
sledné slovo. Vyniesla výrok, potvrdila sen-
tenciu Chudovského, ja a so mnou 12 inte-
ligentných, statočných občanov ružomber-
ských odsúdené je do žalára skoro na pol
siedma roka a asi na 6.000 korún pokút.
Dnes súdodne vyhlásený som za buriča. Ne-

pozostáva mi nič iné, ako skloniť hlavu,
poddať krk a nastúpiť dvoročné väzenie.
Poddávam sa, lebo ináč urobiť nemôžem...“

„Dnes odstupujem na čas s bojišta, ale
len aby som sa obrodil, otúžil, obodril a
posilnil k nastávajúcím veľkým bojom. Ešte
pravda môjho ľudu zaznaná, ešte je Slovák
otrokom. Mýlia sa nepriatelia moji, jestli
sa domnievajú, že dvoročný žalár zlomi mo-
ju vôľu alebo oddanosť ľudu. Ani najmenej!
Prelievaná nevinná slovenská krv a moje
útrapy nás otužujú a užšie spoja. Krv ne-
vinného Abela, vyliata medzi kostolom a
chrámom, volá do neba o pomstu; a Pán ju
vypomstí. Nás putá nezlomia, žaláre neosla-
bia. Poznali sme pravdu „a pravda nás
spasí“; tým, že nás chcete znížiť ohňom
a mečom, dokazujete, že pravda je pri nás
a nie pri vás; a preto zvíťaziť musíme.“

Vzácná, cenná je Hlinkova allokúcia
k svojmu ľudu:

„Ľudu môj slovenský, zachová-
vaj slová, ktoré ti dnes píšem. Snáď sú ony
posledné. Dnes upadávam do rúk nepriateľ-
ských. Pamätajte stále na nás a našu prav-
du! Starcovia, bedlite nad dedičtvom otcov
vašich, bráňte čistotu viery! Plňte povin-
nosti svoje náboženské, bo vedzte, že bez
viery nemožno sa ľúbiť Bohu. Bráňte rodné
práva, nezadajte ani stupky práv vašich bez
boja. Ste Slováci, pravkí obyvatelia vlasti,
vydediť sa nedajte, trebárs vám stokrát do
vlastizradcov nadajú. Radi by Vás pocho-
vať, nedajte sa! Videl som v museume praž-
skom obraz Vereščagina „Poraneného hrdi-
nu“. Poranenému kamarátí radia: „Lahni si
a umri!“ Ja vám hovorím: „Bárs ste ťažko
ranení v srdciach, právach, neľahnite si, ani
nechcete umrieť. Národ slovenský stvorený
je k životu, nie ku predčasnej smrti. Slova-
nia majú byť svedomím Európy. Trebárs
dnes ozýva sa slovenským krajom: „Slová-
kov pred levov!“ — my predsa vidíme v
tom základ pravdy, ktorá dnes putuje Gol-
gotou. Za touto príde vzkrísenie.

Tedy s Bohom, ľudu ujarmený.

Tvoj verný syn Andrej Hlinka,
suspendovaný farár.

Vyzvanie od úradu, že má Hlinka na-
stúpiť väzenie v Segedíne hneď, bolo posla-

né prirodzene do Ružomberka, odtiaľ mi Šrobár telegrafoval, aby som Hlinku našiel a ho nahovoril, aby väzenie skutočne na termín (30. nov.) nastúpil.

Boly to vtedy hrozné chvíle. Ja svojou profesorskou povinnosťou viazaný, Hlinka vzdialený, každý deň v inom meste... Telegrafoval som na všetky strany. Konečne som ho „zistil“ a išiel mu v ústrety do Brna v noci z 28. na 29. nov. Neprišiel. Odcestoval som bez neho do Hodonína, a on za mnou, ráno 29. okt.

V mojej „pamätnici“ mám zapísaný dokument:

Svojmu Alojzovi v predvečer väzenia
29./11. 907.

A. Hlinka.

V najboľavnejšej chvíli lúčenia
29./11. 907.

Dr. Ludvík Okánik.

Popoludní odprevadili sme Hlinku v Hodoníne na stanicu k viedeckému rýchliku, ja som s ním išiel až do Viedne. Kaplan hodonský vp. V á l k a bol mu sprievodcom až do Segedína.

O posledných chvíľach Hlinkovej slobody. Hľa z Lud. Novín 6. dec. 1907:

„Ešte 28. večer mal poslednú prednášku v Ústí nad Orlicou. Celý český národ s úctou dieťaťa lpel na slove jeho. Toto veľké dieťa krčovite objalo otca a volalo: tatíčku, nechodte do Uhorska, neukracujte si život v žiadnych temniciach. My Vás nepustíme! On však išiel... Po polnoci o 2 hodinách celé obecnstvo pri vlaku lúčilo sa s ním.“

„29. lúčil sa v Hodoníne. Bolo to rvanie srdca, sprevádzané nárekom stiesnených duší. Mužskí plakali jako malé deti. Len jeden neplakal: Ondrej Hlinka... Jemu neslobodno plakať...“

Tažko, skoro nemožno mu bolo sa odlúčiť od Alojza Kolísa. Muž tento s neúnavnou prácou a mnohými obetami riadil cesty Hlinkove po Čechách a na Morave. (Vrúca mu vďaka od nás.) Vrele bozkal ho za to Ondrej: ináč odplatiť sa nemohol.“

*

Tedy do väzenia!

„30. novembra o 8. hod. ráno zavrely sa vráta segedínskeho väzenia za Ondrejom Hlinkom, farárom ružomerským...“

Drahá matičko, ktorej vzneše prachy ružomerský cintorín chová, nazdala si sa, keď si synáčkovi meno Ondrej dávala, — že 44-té meniny svoje žiaľne sláviť bude v úzkej segedínskej celle? Vedela si, že roku 1907 na Ondreja miesto „vinšiu“ príjde pozvanie do Segedína? Ze miesto daru dajú mu piť z kalicha trpkosti?!... Tuším, že si to prorockým okom predvídala: preto si dala synovi svojmu meno mučedníka Ondreja, na kríž za pravdu rozpjateho!“

(Lud. Nov. 6. dec. 1907.)

Medzitým; preto, že Hlinka nemohol zaplatiť pokutu, ku ktorej ho odsúdili, bola na ružomerskej fare vykonaná „exekúcia“.

Na Štedrý deň 1907 bol som u Hlinku v segedínskom štátnom väzení. Len v prítomnosti úradníka bolo mi dovolené s ním sa hovárať. Pustili ma aj ku Šrobárovi a Tomíkovi. Dnes nebudem o týchto chvíľach hovoriť. Príde čas...“

O svojej návšteve v Segedíne napísal som seriú článkov do „Nár. Listov“, ktorých šéfredaktor Anyž osvedčil sa ako úprimný priateľ Hlinkov.

Okrem toho som dal do novín zprávu: „Přátelům a ctitelům Andřeje Hlinky a ostatních vězňů slovenských. Domnívám se, že jedním v intencích Hlinkových, jestliže uveřejňuji úryvek jeho posledního dopisu: „Listov ide deň po deň veľká zásoba zo všetkých končín sveta: menovite z Čiech. — Dnes večer dostal som 150 listov a dopisníc. — Ze na všetko nemôžem odpovedať. uznáš, preto vymluv ma pred bratma a poďakuj sa v mene mojom!“

Při této příležitosti budiž dovoleno upozorniti, že také ostatním vězňům našim jsou pozdravy od nás zasílané milými. Jsou to zvláště: Dr. Vavro Šrobár a Jos. Tomík, farář, v Segedíne. — (Adresa jako na Hlinku: Szeged, Államfogház, Magyarország). — Dále Ferdiš Juriga a Dušan Po-

rubský ve Vácově. — (Adresa: Vác, Al-lamfogház, Magyarország). — Věžňové všichni jsou zdraví a stateční. —

Dr. Al. K.“

Záujem o Hlinku bol všade vŕcny. Z listov abo prejavov, ktoré do väzenia dostal — niektoré ukážky:

Z pospolitého ľudu. — Štefan Močáry:

„Boh Vás poteš a daj Vám zdravia a vytrvanlivosti, my budeme očakávať teraz už Narodenie Krista Pána, ale keby sa narodil ten deň slobody Vašej. Škoda, že som toto spomenul, lebo to trní do Vášho srdca. Cítim s Vami, bo mi je tak ťažko ako keď jednému rodič zomre ...“

Z intelligencie slovenskej — maliar Hanula:

„P. J. K.

Dôstojný Pane, drahý Priateľ!

V deň Vášho mena rozpomíname sa na Vás tam vo väzení a prosíme Všemohúceho, aby bol Vám milostivý a zachoval Vás zdravého — na tele i duchu. Nech Vám donesú obžerstvenia tieto moje riadky, ktoré posielať Vám čo výron viac užialených duší a srdca našej dedinky tu blízko Tatier. Naša myseľ zalietá často k Vám, čo a jako sa tam máte, či ste zdravý a bodrý. — Ste snád zvedavý na naše pomery, nič potešiteľného, len to, že neklesáme. Duchovní naši (naš i v susednej dedine) sú až zúriví proti nášmu životu, nedajúť rozhršenia tomu, kto číta naše časopisy. Sme teda tiež akosi v okovách ducha: No úfame, že Boh všetko obráti v dobré. Táto nádej dodáva nám sily, a tak neklesáme v zúfanie. Boh Vás poteš a zachová! O to prosí Ho stále s viacermi Váš priateľ Jozef Hanula s rodinou. V Chrasti v deň sv. Ondreja 1908.“

Meštanská Beseda na Král. Vinohradoch v Prahe menovala Hlinku čestným členom a poslala mu umelecký zhotovený „čestný diplom“, dňa 1-ho januára 1907:

„Dústojnému Pánu, panu

P. Ondřeji Hlinkovi,

vyvolenému a pravému pastýři slovenského ľudu t. č. v Segedíne.

Za všechny tvé oběti a mužnou Tvoji sílu přijmi upřímný pozdrav v den Nového roku od nás vzdálených, kteří na krátko Tě sice poznali, však stále Tebe vzpomínají. Kež Nový rok jest novou vzpruhou Tvému ľudu! Kež na čas osiřelé stádo Tvé jde v příštím roce neohroženě vpřed za práva svá a svoji svobodu! Kež dlouhý pro Tě rok příští jest Ti krátkým dost k zachování Tvých sil! Budiž útěchou, že vzpomíná Tebe v Tvé samotě všechen lid český.

Na mnohá léta!“

Dr. Šrobár neskoršie písal Hlinkovi do väzenia:

„Na dedinách stojí slovenská ľudová strana znamenite. Organizácia postupuje. V meste kádro obyvateľstva je s nami ... Bud veselej myslí! Pracuj mierne, aby si si zdravie prácou prehanou nepodryval, lebo Ťa očakávame boдрého, zdravého a sviežeho...“

K tomu ako vysvetľujúca a doplňujúca poznámka z „Ľud. Novín“ v článku „Ludrová“:

„Teraz už vidíme dobre rozdiel medzi starou ľudovou a slovenskou ľudovou stranou. Liberálnych kňazov nikdy neprenasledovali, vždy len tých opravdových ľudových. Hlinka a s ním ostatní trpla, že boli naozaj ľudoví a že bojujú za slobodu. My Hlinku všetci veľmi radi máme, bo on sa uličanov vždy otvorene zastal pri meste. My tiež s ním držíme, leno sme mu vďakou veľkou povinní. Bratia, držíme sa!“

Jedon z voličov Benického, ktorého preto páli svedomie.“

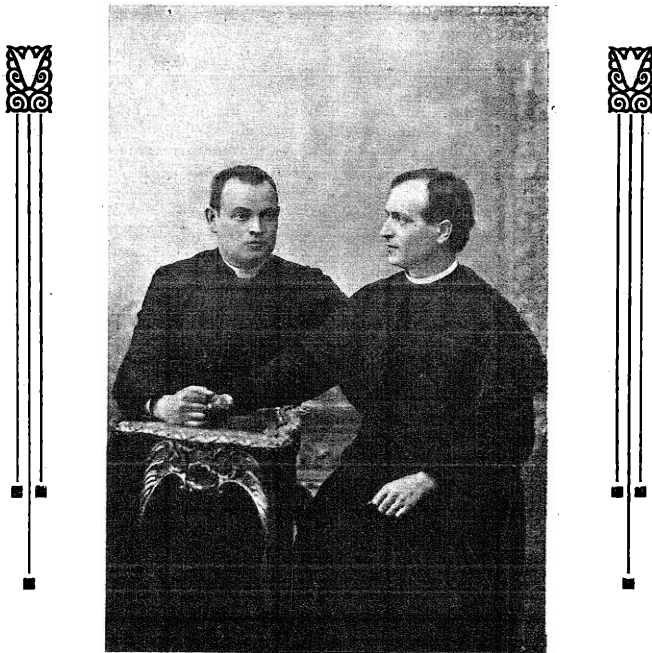
Keď už Hlinka sedel v Segedíne, bol obžalovaný ešte pre dva buričské články v „Ľud. Novinách“: „Ružomberok v obležaní“ a ten povestný „Snád posledné slovo“.

Zandárskym a úradníckym sprievodom bol odvedený pred protu do — Prešporku, kde 4. mája bol súdený. Jeho skvostnú obranu celú v anglickom preklade uverejnil Scotus Viator ako vzácny

dokument v svojej spomenutej knihe. Vyberám z nej iba dve kratučké čiastky:

„Čo sa týka mojich ciest, odpoviem, že neslobodno brániť Šavlovi, čo sa dovoľuje Pavlovi. Od Maďarov samých priučil som sa tomuto spôsobu. Keď Eugen Zichy putuje

čin abo urážka? Ak je, nech som za to potrestaný! Či sa to však maďarským bratom páči abo nie, predseda zostane večnou pravdou, že my Slováci sme s Čechmi jedno plemä, jedna osveta, jeden národ...“

H. Hlinka sa odoberá od dr. Kolíska pred nastúpením väzenia r. 1907.

na Kavkaz a na Sibír hľadať svojich príbuzných, keď Maďari často pozerajú za hranice za svojimi bratmi Čangovci v Bukovine, prečo by som ja nemohol pokladať také pokračovanie za prirodzené? ... Svoje návštevy som urobil súc pozvaný od priateľov Čechov a rakúskych Slovákov, — to je zlo-

„Som na bratskej pôde českej, kde nesiahá ruka žandára a drába, môžem smele chodiť po slobode, môžem uniknúť vášmu trestu. Mohol som odplávať s „ostrova slobody“ za more. Ja to neučiním, nepoškvrním moju česť a pravdu, aby som Vám dokázal, že tú chudučkú pôdu ináč milujem,

ako moji nepriatelia. Idem do žalára a držím si to za česť, bo viem, že tam sa dočkám sľinka slobody. S Bohom, drahi moji!“

Že ani najskvelejšia obrana neosoží — dalo sa čakať: Andrej Hlinka bol odsúdený na nového 1½ roka do štátneho väzenia. Vrátil sa tedy do Segedína takto obohatený.

Keď sa fiškusovi podarilo v Prešporke, dostal chuť na Ameriku a zapravotil Hlinku ešte pre články v Amerikánskom zábavníku.

„Andrej Hlinka pred súdom.

V známej záležitosti vp. Andreja Hlinku, segedínskeho väzňa, pre články uverejnené v „Amerikánskom zábavníku“, bude pojednávanie námietok pred segedínskym žalobným senátom dňa 19. t. m. Brániť ho bude segedínsky pravotár Balassa, ktorú je súčasne i redaktorom tamojšieho denníka.“ (Lud. Nov. 19. febr. 1909.)

Ale tu sa fiškusovi všetci vysmiali a žaloba — zmizla z aktov a tým so sveta.

*

Na koniec tohoto oddielu „Do väzenia“ ešte dva malučké „dokumentiky“:

„Otec i krstný otec vo väzení. Vec sa má takto. Segedínskemu väzňovi pánu Šlachtovi sa narodil syn, krstným otcom sa stal druhý segedínsky väzeň, velebný pán farár Hlinka. Obidvaja sú zatvorení, ale, chvála Bohu, mladého Šlachtu ešte nezavreli, je na slobode.“ (Zpráva v novinách).

Medzitým čo sa Hlinka vo väzení naučil rumunský od „kollegov“—Rumunov, spoluväzeň slovenský Juro Šlachta naučil sa rezbárskemu umeniu a k môjmu menu v roku 1908 spravil i poslal mi prekrásne vyrezávaný rámk s fotografiou Hlinkovou, ku ktorej bola privesená malúlinká knižočka s listočkami takto popísanými:

Svojmu obrancovi a ochrancovi

Andrej
v Segedíne.

*

S povďačnosťou a oddanosťou Joz. Tomik

*

Flectimur non frangemur.

Južo Šlachta

George Štoica

Véber István

Dr. V. Šrobár.

Za pravdu a slobodu!

*

V. Suspendovaný — oslobodený!

Tu som v svojej doméne, v svojom panstve, a veľké je pokušenie použiť príležitosti iste vzácné — 60. narodeniny Hlinkove a v reprezentačnom časopise slovenského katolíckeho študentstva — aby som konečne našej verejnosti povedal trochu viacej, a to opäť s dokumentami o uponížení Andreja Hlinku a jeho víťazstve v hroznej borbe na poli jeho kňazského a farárskeho úradu.

Ale dve veci ma hatia, aby som odhalil, áno obnažil všetku tú skutočnosť z cirkevného procesu Hlinkovho: 1. Mnohé z dokumentov sú od cirkevnej inštalácie — kongregáciou koncilu — označené ako „reservata“, neslobodno ich — aspoň teraz ešte predkladať verejnosti; 2. moja osoba hrá v Hlinkovom procese rímskom tak podstatnú úlohu, že mnohí z ľudskej slabosti (žiarlivosť) alebo zo zlomyseľnosti mohli by ma obviňovať z neskrupnosti.

Okrem toho nechcem o procesi, v ktorom katol. biskup hral veľmi smutnú rolu, pri tejto príležitosti a v dnešných pomeroch veľa písať. Preto obmedzím sa v tomto oddiele svojho článku iba na najpotrebnejšie, aby bol o veci jasný priehľad.

Vo víre volebného pohybu koaličného r. 1906. (viď oddiel IV. tohoto článku) spišský biskup Dr. Alexander Párvy dňa 4. mája suspendoval Andreja Hlinku a b. officio čiže od farárskeho úradu „pre neúctivosť k biskupovi a miešanie sa do vedenia diecézy“. Hlinka odpovedal na túto suspenziu úctivým listom.

Dňa 18. júna biskup suspenziu rozšíril dekrétom:

Alexander Párvy

(tituly).

Z príčin, ktoré naše srdce oprávnené pohnuly a z ktorých jedine Bohu a Apoštolскеj Stolicy, — ak sa nám naporučí — sa zodpovedáme, a dľa svedomia dobre poučeného, Andreja Hlinku, farára ružomerského, kňaza spišskej diecéze na čas, ktorý za vhodný uznávame, vyzdvihujeme a za vyzdvihnutého vyhlasujeme od kňazstva a úradu a doručujeme mu dekrét suspenzie.

Dané vo Spiši, dňa 18. júna 1906.

Alexander m. p.

biskup.

Na milostivý rozkaz:

Dr. Martin Kheberich,

L. S. správca biskupskej kancelárie.“

Následkom tejto suspenzie Hlinka nesmel ani sv. omše slúžiť.

Hlinka podal proti suspenzii apelátu Sv. Otcovi do Ríma.

Svoju obranu sveril vtedy katol. slovenskému advokátovi v Námestove dr. Aug. Ráthovi. Ten poradil sa s dr. F. Jehličkom a univ. prof. dr. Schererom vo Viedni, išiel do Ríma a tam oddal „causu“ Hlinkovu advokátovi u rímskej kurie Carlovi Marinimu (laik, nie kňaz). Medzitým biskup urgoval v Ríme potvrdenie svojej suspenzie a ukončenie celej veci. Dostal z Ríma odpoveď: „praestat cunctari“, čiže „je lepšie pokračovať pomaly!“ A preto, že biskup obvinil Hlinku, že sa dopustil simonie (svätokupectva) pri vyvolení za ružomerského farára, Rím 23. marca 1907. a opäť 18. marca 1908. nariadil biskupovi, aby kanonický proces, ktorý v svojom konsistóriu v tej veci začal, čím skôr dokončil, lebo len tak sa môže prikročiť k poslednému, čo nad Hlinkom chce vykonať — totižto k pozbaveniu fary ako cirk. beneficia.

Biskup odpovedal 12. mája 1908, že činy farárov sú zrejme a proces že má rozličné ťažkosti.

Medzitým bol Hlinka sám v Ríme (1907), o čom pán farár Št. Janovič napí-

sal posmešný článok. Hlinka rozpovedal celú vec svojmu advokátovi a bol tiež v vtedajšieho sekretára kongregácie koncilu Kajetána De Lai.

Po spomenutej odpovedi biskupovej Kongregácia prikočila k riešeniu causu. Advokát biskupov, Don Antonio Lombardi, zostavil hroznú obžalobu podľa úradných listov biskupových a dal ju dľa predpisov kúrie aj vytlačiť.

Všetky prosby slovenského ľudu u biskupa za Hlinku byly marné...

Hlinka bol vo väzení, a nemohol na svoju obranu už nič robiť.

Vtedy som sa od svojich rímskych priateľov dozvedel, že advokát Hlinkov poslal vôbec nepripravil tlačenej obrany, riešenie causu že sa blíži, že je tedy nebezpečenstvo veľké.

Vtedy vo mne vzkrsla myšlienka — ísť do Ríma a v medziach mojej možnosti ujať sa Hlinkovej veci.

Z dôvodu „literárnej práce“ dostal som od môjho biskupa v svojom prof. úrade dovolenku ako pomocník pri vedení púte Moravanov do Ríma r. 1908.

Pri poslednej svojej prednáške v Ríme v Mamertinskom žalári povedal som pútnikom, že zostanem v Ríme urobiť niečo vo veci Hlinkovej.

Od Hlinku mal som úradnú poverujúcu listinu ku všetkému zastupovaniu — poslanú mi z väzenia:

„Zplnomocnenie.

Podpísaný týmto hodnoverne dosvedčujem a slávnostne vyhlasujem, že som Dost. P. dr. Aloisa Kolíska, kňaza brnenskej diecéze (na Morave), profesora náboženstva na reálnej škole v Hodoníne, poveril plnou mocou, aby ma v mojej záležitosti s Osvieteným Pánom biskupom dr. Párvyom zastupoval, aby v mojom mene konal, moju kanonickú obžalobu viedol, obhájuť prijal alebo zavrhol: Slovom — udeľujem mu všetku právomoc, nech má akékoľvek meno a rozsah, a odobrujem i potvrdzujem týmto všetko v mojom mene podniknuté a vykonané.

Dané v Segedíne, dňa 2. októbra 1908.
 Andrej Hlinka, farár a štátny väzeň.
 Nobis praesentibus (v našej prítomnosti):

Dr. Johannes Lupasius, prof. Seminarium Romanorum (Rumuň), štátny väzeň,
 Julius Schlachta, úradník banky,
 štátny väzeň.

Vidi: Josephus Méesér, Rector domus detentoriae (riaditeľ väznice).

Advokát Marini dal mi nasledujúcu deklaráciu:

„Podpísaný poveruje dôst. p. dr. Aloisa Kolíška, aby v jeho zastupovaní prezrel dokumentá protivníkom predostreté v procesi spisškom medzi Hlinkom a biskupom Párvyim, a aby prevzal ich odpisy už objednané.

Rím, 7. novembra 1907.

Carlo Marini, obhájca Hlinkov, advokát S. Roty Rímskej.“

Čo a ako sme robili — o tom bol by iste veľký „bachant“, plný horkostí, žiaľu, aktov, žalôb, repík atď.

Najhlavnejšou prácou bolo podvrátiť najhoršie žaloby biskupove proti Hlinkovi. Bola ich celá kniha s dokumenty ... Hneď pred titulnou stranou bol jeden protivníkov „dokument“ — reprodukcia obrazu (ktorý aj my tu uverejňujeme) s nápisom: Sac. Hlinka electores parochiales in caupona alloquens — Kňaz Hlinka rečníaci v krčme ku farárskym voličom. To mal byť dôkaz pre Hlinkovu simóniu — že podplácal voličov pivom atď.

Preto, že obrázok ten hral veľkú úlohu v procese Hlinkovom, povieme o ňom viaccej:

Je to žartovný obrázok kolkárskej spoločnosti v záhrade, kde Hlinka v kruhu svojich priateľov a spoločníkov je odfotografovaný. Obraz celkom nevinný, čestný a neurážajúci. Stalo sa, že keď Hlinka bol sliackvm farárom, chodieval do Ružomberka do jednej záhrady na „Starej pošte“ kolký si zahrať (zagúľfať si). Aby táto celkom nevinná zábava mala

oprávnenosť a šlachetný cieľ, Hlinka so svojimi priateľmi utvoril užšiu spoločnosť kolkársku; eriadili si stanovy a vzali si za cieľ dobročinnosť a skutok milosrdenstva. Každý hráč po skončení partii mal platiť 2 haliere na knižky a ošatenie chudobných žiakov, keď však svaili „deviatku“, za slávu bol povinný zaplatiť 40 halierov na ten istý cieľ. Z tých nepatrných halierov v rokoch 1903, 1904, 1905 sa nasbieralo niekoľko sto korún. R. 1903 sa ošatilo 10 chudobných žiakov. Pre poriadok v účtovaní bol zvolený pokladník a dvaja dozorcovia. Táto vec sa sama chválí. Biskup Párvy bol inej mienky. Stalo sa r. 1903, že člen spoločnosti fotografista Konstantín Kočanovič navrhol, že on vyhotoví zdarma jeden obraz pre každého člena spoločnosti, lež obraz ten musí byť hodne veselý, každý sa musí podrobiť vkusu fotografistu a dať sa odfotografovať a za obraz do pokladnice 2 kor. zaplatiť. Všetci pristali. Hlinka ako predseda klubu nesmel vystať, nemohol vyhnúť spolkovej povinnosti a dal sa s členmi odfotografovať. Sostavili grupu, každému dali do ruky kde kolok, kde guľu, kde pehár (krigel) a na samý vrch postavili predsedu so stanovami v rukách ...

Toto je ten simoniacký „sacerdos Hlinka electores parochiales in caupona alloquens“ — čiže kňaz kortešujúci v krčme za svoje vyvolenie farárom ružomerským. Pravda, podľa obžaloby Párvyho u Kongregácie Koncilu v Ríme.

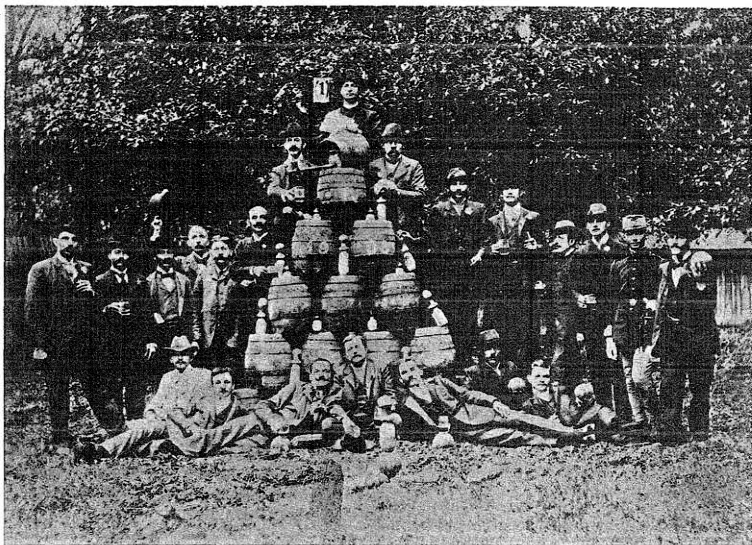
Obraz bol shotovený r. 1903 v júni, fara ružomerská bola uprázdnená v novembri 1904 a voľba bola dňa 22. marca 1905. A s Hlinkom na fotografii sú všetko mladí ľudia, ani jeden výborník — farársky volič nebol medzi nimi.

Hlinka od tej chvíle ako sa uprázdnila ružomerská fara, do verejnej miestnosti nevstúpil, z kolkárskej spoločnosti vystúpil. Tá sa po jeho odchode aj rozpadla. Pokladničná knižka akosi zmizla po vyčerpání ostatných groší 70 kor. na ošatenie chudobných žiakov r. 1905.

Tú povestnú fotografiu Párvy dostal do rúk r. 1904, lebo mu ju poslali priatelia Ke-

káta, protikandidáta Hlinkovho ako dôkaz proti Hlinkovi. Hlinka biskupovi vec vysvetlil, Párvy sa zasmial, odsúdil nepekny spôsob kortešov Kekátových a ich podlú zbraň, — no obraz si odložil. Medzitým Hlinka bol za farára ružomerského vyvolený, od biskupa aj investovaný, a hľa, r.

pripojiť pokladnú knižku „Kolkárskej spoločnosti“. Pridúce domov, chytil som sa hľadať knižku. Hľadám ju deň, dva, tri — týždeň — nikde nič. Už som si zúfal. Jedného dňa idem do kuchyne pre teplú vodu — a tu na stole zazrem — hľadanú knižku! Dobré, že mi hrnček z ruky nevypad-

„Hlinka (?) simoniak — svätokupec“ (?).

1906. poslať fotografiu do Ríma ako hlavný dôkaz Hlinkovej simonie, svätokupectva.

Advokát Párvyho usiloval sa využiť tohoto „dokumentu“ dokonale.

Vidme, čo k tejto veci písal bol 15./2. 1908. Šrobár Hlinkovi:

„Vieš, že tá fotografia bola najstrašnejšou zbraňou v Ríme. Na neť je predsa vidieť, aký je Hlinka lump... Ako ukázať lož tejto fotografie v pravom svetle? S tou myšlienkou zaoberal som sa už v Segedíne a umienil som si, že najlepší dôvod bude

nul od prekvapenia. Vrhnem sa na ňu, otvorím — a ona! A hneď na prvej stránke je dolu pod čiarou táto poznámka: „Pán Kochanovič sa uvoľuje darmo vyhotoviť fotografie a každý, kto ju kúpi zo spoločnosti, dá na chudobné deti 2 koruny“. Nuž kde sa vzala táto knižka? Mal ju Vlado (malý synček Šrobárov, pozn. pis.) odloženú kde-si vo špajzi a náhodou ju vyvliekol zo svojich detských haraburdí. I nechcel mi ju dať, lebo že som mu ju dal a že je tedy jeho. Až keď som mu povedal, že ide do Ríma

ako svedok Tvojej nevinnosti, povedal, že ju dáva. Kolisek chodil s ňou po kardináloch a hlavne podarilo sa mu vraj predsedu kapacitovať natoľko, že dojem obrázku, ako najošklivejšieho dokumentu, celkom zatienil a úplne paralyzoval — ba ukázal, že cieľ obrázku bol šľachetný. A tak keď zlomili sme väz jednej lži z refazi Párvyho, ostatné sa rozsypaly a úspech náš je takto naklonený k našej práci.“

„Pripisujem to naozaj len Prezreteľnosti, že som ja tú knihu zazrel toho dňa na stole — chlapec by ju bol zasa odniesol a o 5 dní by už bolo bývalo pozde. Až ma mráz prechodi, akkej náhode bola vec Tvoja vystavená — a jako sme boli malomocní proti hlavnej lži Párvyho v punkte: fotografia. Ale teraz sa zo srdca radujem. A vidím, že Boh nás v ťažkej chvíli neopustil a pravdu našu dal nám víťazne obhájiť! Nuž príjmi moju gratuláciu k prvému a rozhodnému víťazstvu. Ostatné sú už len otázkou času.“

Na útok Párvyho spomenutým obrázkom sme odpovedali krátkou tlačenou replikou, ktorej nápis bol: „La prima menzogna scritta ed illustrata — ab una disce omnes“ — Prvá lož napísaná a ilustrovaná — dľa jednej posudzuj všetky!

Ústne som vec vysvetlil predsedovi Kongregácie kard. Gennarimu.

Obžaloba Párvyho mala 60 bodov. Úvod bol:

„Kňaz Hlinka, farár mesta Ružomberka, sa dokázal tak zločinným, bezbožným, hlatvým a buričským, že keď by nebolo nepodvratných dôkazov medzi rukami, za neuveriteľné by sme pokladali: že človek posvätený Bohu a k spásu dušiam ako pastier postavený môže padnúť do bahna toľkej besnoty a bezbožnosti.“

Dokončenie obžaloby znelo:

59. Z toho, čo sme poslal uviedli, je vidno, že kňaz Hlinka

a) už na svojej prvej fare podal neodškriepiteľné znaky svojej neskrotiteľnej, nespokojnej, pyšnej a citbažnej povahy a neucty voči svojmu biskupovi;

b) asi za tri roky sa pretváral, ako by sa bol spamätal a od svojho predošlého spôsobu života: sa odvrátil i sa polepšil;

c) dostanúc ružomerskú faru upadol do svojej najdivšej povahy, a stal sa ešte horším; viac ráz totiž hlásal zásady kacirské, ľud huckal ku vzbure, podpalačstvám a krveprelievaniu a vypovedal vojnu proti verejnému poriadku.

d) odsúdený je do žalára na dva roky, ktorý výrok v apelačnej inštancii je potvrdený; takýto trest dáva znak hanby.

e) Ružomerskú faru obsiahol svätokupectvom.

f) Zástavu neposlušnosti, neucty, pomlvy a vzbury pozdvihol proti svojmu biskupovi. Preto je zjavné, že tento kňaz nemá cirkevného ducha a súcosti, aby pásoł stádo Kristovo.

60. Quod vero hujus modi causa quam citius ad finem perducat, non modo alicui Episcopi illius Regni exire efflagitarunt, sed etiam 17 Deputati catholici ad Parlamentum, ut ajunt, Austriacum (Sam. n. 19).

A že by sa táto vec čím skôr skončila, nielen niektorí biskupi toho Kráľovstva žiadali, lež aj 17 poslanci katolícki na sme, ako vravia, Rakúskom (Summ. n. 19).

Záver bolo nie „dubium“, lež samozrejme petitum:

Quapropter EE. VV., justitia qua polent, sententiam privationis parociae in casu esse pronuntiaturos indubium est.

Preto je isté, že i Vaša Eminencia podľa spravodlivosti, ktorou ste vedení, vypoviete výrok na pozbavenie fary v tomto prípade.

Quare etc.

Sac. Antonius Lombardi,
Advocatus.

Poterit imprimi.

Jeseph. Mori, Auditor.

Proti tomu postavili sme svoju obranu (tlačení) i osobnú (návštevami u Em. kardinálov). Naša argumentácia bola:

Suspensia Párvyho nebola spravodlivá, lebo nezodpovedala kanonickým predpisom suspensie „ex informata conscientia“. To sme dokázali aj aktami a dokumentami.

Prvé pojednávanie procesu „Párvy—Hlinka“ bolo v Kongregácii Concilu dňa 12. decembra 1908. Výrok znel: „Dilata“ t. j. odročuje sa... Dlho sme sa nemohli

dozvedieť výrokovej formule. V audiencii u vtedajšieho sekretára Kongr. Koncilu tiež mi nebol povedané nič určitého. Pán sekretár sa len usmial a vravel: „Speriamo, che non ammazzaranno il povero Hlinka — úfajme sa, že nezabijú ubohého Hlinku!“ Vyšpil som všetko, a keď sme neskoršie počuli „Dilata“ — boli sme istí vo víťazstve. Lebo: Párvy žiadal rozhodnutie, veď vraj vec jeho je jasná a istá. Kuria odpovedala: Nie!

Keď som vec oznámil našim na Slovensko, Hlinka mi písal:

„Drahý Alojzu môj!

Konečne už budeš pod otcovskou strechou a u svojho krbu, budeš môcť povedať „post tot dierimina rerum“ po toľkých sháňaniach, behaniach a napnutostiach dobre ti padne kus pokoja a odpočinku.

A za koho to všetko, prečo tie ťažké neúnavné práce? Pre vážna, odsúdenca, vyvrheľa spoločensva. Kofko bratov na svete by podujalo tú prácu a obeť na čase, zdraví a majetku? Kofkým by poprialo nebe toľko zdaru a požehnanja?

Nekonečne mnoho som ti podľžen, năpadá mi 12. kapitola Tobiáša 3.: „Me duxit et reduct... bonis omnibus ab eo repleti sumus, quid illi ad haec poterimus dignum dare? Quid dignum poterit esse beneficus ejus... Bona est oratio cum iunio... Benedicite Deum, coeli...“

Ty si mojím Rafaelom. mnohonásobným: Keď by si má nebol viac silou vytrhnuť pred rokom zo zeme chaldejskej, dnes nebolo by po mne ani rozpomienky, alebo jestli by bola, to by ju boli zatemnili. Dnes výručne Tebe mám ďakovať, že nepadnúť som za obeť hanebným ľžiam a pohlúvam neapoštolského biskupa. Preto ja prvý pospiecham Ťa uvítať na rodnej pôde, stisknúť Ťi pravicu a tázať sa Ťa s Tobiášom: Quid dabimus viro? Žiadaj a všetko Ťi dám i národ môj, lebo Tvoje práce odvalily tie ňesmierne kamene. Kde by Marini bol nasbieral tie dáta, dokumentá, ktoré si Ty nakopil? Všetko si sobral, všetko si prekonal a Boh dal zdaru, mne by ho nebol dal, bo veď Deus peccatores non audit a kto že môže na seba svedčiť?!

Okolo vianoc vrátil som sa domov, bol som tiež v Ružomberku a tu i na Morave posbieral som ostatné dokumentá a poslal do Ríma.

Vtedy mi Hlinka písal 5. jan. 1908:

„Dáta sú hodnoverné, použi ich. Dopišy v L. N. Rím prehovoril — majú-li škodiť, odpíš, aby neuvěřovali. Ty máš byť kommandantom a šífkapitánom. Čo Ty dovolíš, to sa má stať... Včera mi písal (sic) hrabě Ledochowski, jenom několik slov, pravda, potešujícíeh. Nepriatelja hovoria, že nehovoriš pravdu. Rozumie sa, dľa ich zdania a príania. Budeš-li mať času, navštív Ruž. a posbieraj dáta, aby si nebol bezbranný a vec posúr. Pád, buďto víťazstvo úplné. Nepoddám sa za celý svet...“

Druhé pojednávanie procesu bolo 27. februára 1909. Výrok bol „ad mentem“ — totiž nepotvrdenie suspenzie, ale tajný rozkaz biskupovi, že musí s Hlinkom riadny kanonický proces doma vykonať, ak chce, aby potom Rím rozhodol. To značilo naše — víťazstvo.

Výrok bol 14. marca potvrdený Sv. Otcom Píom X.

Výsledok? Čítajme:

„Žúrivost Párvyho nemá konca-kraja. Keď sa biskup Párvy dozvedel, že dr. Alois Kolisek pracoval v Ríme za Hlinku, písal o ňom nepekny list biskupovi brnenskému, grófov Huynovi. Ale brnenské konzistórium sa dr. Koliska jako hodného kňaza zastalo a zákernícky útok Párvyho odmietlo. Hneď zatým vydaný bol v Uhorsku na dra Koliska zatykač, ktorým má byť dr. Kolisek ohrožovaný v svojej slobode. Možno predpokladať, že je to ovocie Párvyho pomsty.“ (Lud. noviny 26. marca 1909.)

Biskup sa ešte bránil, ale daromne. Bol mu jednoducho z Ríma odkázané, aby sám svojim dekrétom zrušil suspenziu. To urobil 8-ho apríla 1909. a tak Hlinka po troch rokoch opäť pristúpil k oltáru slúžiť sv. omšu — v kaplke väzenia segedínskeho...

Poslal mi o tom telegram:

Podaný 14. apr. 1909. v Segedíne v 10 hod. 5 minút.

Prijatý v Hodoníne 11 hod. 30 minút.
Legi dominica, feria secunda, legam
dominicis et festis.

Andreas.

Slúžil som v nedeľu a pondelok svätú
omšu, budem slúžiť každú nedeľu a sviatok.

Ondrej.

Potom písal mi Hlinka 10. apríla
1909.:

„Alleluja!

Drahý Aloisu!

Pospiecham Ti sdeliť radosť a duševnú
útechu. Denique catenae ceciderunt e mani-
bus meis. Aby si bol nad všetku pochybnosť,
posielam Ti sám originál vyzdvihnu-
tej (sic) suspensie. Nemohol otec môj zaml-
čať ani v tomto akte, aby ma nepoličkoval.
Tedy ani Rím ani Congregatia ani Vaša
práca nepomohla a nedobyla toto víťazstvo,
ale jeho indulgentia. A „satis punitum exis-
timo“ — nečiním žiadneho commentaru k
rescriptu, ale čo máš za potrebné a spravod-
livé, to konč...

Ja sám neurobím kroka, aby som zase
nepodliezol...

Ináč Alleluja chváľme Boha, toto je
dielo Vaše. Sdeľ bratom, s reskriptom urob,
čo chceš...

Zajtra slúžim, aby som bol účastný na
radosťi vzkriesenia. Po Bohu, ktorý ma za-
choval od zlého kroku i úmyslu, Tebe bu-
dem ďakovať túto milosť a spojím sa s Te-
bou vo večeri najvzácnnejšej.

Prajem Ti veselé Slávnosti!

Segedín, 1909. dňa 10. apríla.

Tvoj vďačný

Andrej,
väzeň.“

Hlinka pripísal bol aj nasledujúce
riadky:

„F. v kláštore božeká, zaujmite sa te-
raz i jeho, bo keď si Rubena a či ako ma
pomenoval Cháma mohol na čisto obmyť,
môžete to urobiť aj s Benjaminom. Robte
niečo v jeho cause.“

Urobil som, dobre som urobil, ale sa mi
zle odplatilo (teraz)...

Biskup Párvy nedal ani teraz pokoja:
nariadil Hlinkovi, aby mu dal — satisfak-
ciu...

Darmo!

Hlinka sfúbil sice obedientiam et re-
verentiam — čo je kanonický predpis —
ale nič viacej.

Hoci rozsudok Kongregácie Koncilu
týkal sa všetkého, čo sa z oboch strán sta-
lo, bol určitý a jasný, a potvrdený samým
Sv. Ocom — jednako Párvy nedal si po-
koja ani vtedy, keď už bol prinútený sus-
penzlu Hlinkovu odvolať.

Hlinka v latinskom dopise, ktorým mi
glosuje dekrét Párvyho zo dňa 8. apríla,
jasá: „Ergo victoria plena, plenissima.
Haec dies quam fecit Dominus...“ „Teda
víťazstvo úplné, najúplnejšie. To deň, ktorý
učinil Pán...“

Ale už 19. apríla 1909. Párvy poslal
Hlinkovi do Segedína dekrét, počiatok znie:
No. 740.

Reverendo Domino

Andreae Hlinka parochio

Seged.

„Nariadením zo dňa 8. t. m. pod čís-
lom 687. vydaným sprostil a oslobodil som
Vašu Dostožnosť od trestu suspensie, ulo-
ženého ex informata conscientia.

Ale neslobodno si myslieť, že tým sú
ukončené a vyrovnané tiež veci, ktoré sú
vo sférach tejto záležitosti a otázky.“

A v ďalšom prísne prikazuje, aby mu
Hlinka dal — „satisfakciu za urážky...“

„Noverit denique R. D. Vestra hocce
mandatum triplicis canonici monitorii vim
habere — Oznamujem Vašej Dostožnosti,
že tento rozkaz má platnosť trojnásobného
kanonického napomenutia...“

Hlinka mi poslal tento dekrét a pripo-
jil tiež nasledujúce riadky (20. ap. 1909):

„Tu Ti posielam paštetku. Môj drahý
otec nemôže dobre spať. Trebárs v predo-
šlom liste písal, že som dosť pokutovaný,
dnes hovorí, že vec není ukončená, a žiada
satisfakciu priamo urážajúcu a unižujúcu,
ktorú ja dať nemôžem aspoň nie dotiaľ, do-
kiaľ nemám hodnoverný výrok sv. Kongre-
gácie. Posielam Ti zovrubný concept —
obzri, prečítaj a pošli čím skôr s tvojimi

poznámkami. Doložím ešte len to, že jeho kópiu pošlem na Sv. Kongregáciu, aby ma bránila od uníženia a nápadov jeho.

Chce ma ďalej poľikovať ako vďačí z klausuly. No vederemo!“

„Čo mi uložila Sv. Kongregácia, všetko urobím. Jemu však okrem štílárnych modifikácií a zovňajšieho ochladenia viac nič neučiním...“

Ja musím byť veľmi opatrným teraz a miernym, a všetko deväť ráz prečítať, čo napíšem, aby som ja vec nekomplikoval... Rím je vysoko vyneseny, a liberáli i nepriatelia cuvajú; a dnes mám nejaký hlúpy krok urobiť? To si desaťkrát uvážim. — Len si prečítaj ten nedostojný štýl a tón, ako píše desne, až sa hanbím zaň. A to má byť knieža apoštolské. Musí ho hrozne dopaľovať, že mi simoniu a čo iné na šiju neprišil.“

Prirôdzene, že Hlinka sa k biskupovi musel zachovať podľa kanonickej úcty a poslušnosti „reverentia et obediencia“ — ale satisfakciu takú, akú si Párvy žiadal, dať nemusel a nedal... .

Maďari boli víťazstvom Hlinkovým v Ríme zvrtení. Ich časopis „Felvidéki Őr“ (Hornovídiecky Strážca) v článku „Junák černošský“ božeká i vyhráza: „Maďarská verejnosť pevne verila, že je nemožné a vôbec nemysliteľné, aby mienka Svätej Stolice bola iná ako jednomyseľný výrok maďarského národa, rovnako že je nemožné, aby Hlinka bol opäť dosadený na ružomberškú faru, lebo ani tam ani v inom kraji tamojšom niet preňho miesta, veď on všetek kraj ten podkopával a pokojný národ slovenský svojím otravným dychom nakažil.“

A jednako sa stalo! Práve opak toho, čo každý dúfal. Pápežská Kongregácia dala mravnú satisfakciu kňazovi, ktorý pre vlastizradu a iné prečiny bol suspendovaný a odsúdený... Vatikán činom týmto vyhlásil tohoto vlastizrada za mučenika, áno, sám sa postavil za protektora panslavizmu... Takto sa odmenil Rím za tisícročnú vernosť Magyarországu, to je úrok z bezpočetných miliónov maďarského peterského haliera... .

A my za to čušíme, bez slova snášame toto miešanie do našich záležitostí, áno ešte Hosšana voláme od Karpát do Adrié: „Ecce Regnum Marianum!“ — —

Na koniec tejto kapitoly ešte niekoľko slov o tom, kto má hlavnú zásluhu o Hlinkovo oslobodenie. Po tieto dni sme čítali v jednom spise slovenskom: „Zásluhou... a terajšieho arcibiskupa Kordáča, ale menovite zásluhou poľských vysokých hodnostárov v Ríme stalo sa, že Sv. Otec zrušil suspenziu Hlinkovu.“ Citujem iba tie riadky, ktoré nezodpovedajú pravde. Zmienka o arcib. pražskom je azda „Ippolitus calami“ — omyl pri písaní (malo byť: arcibiskup olom. dr. Bauer); o poľských hodnostároch je zlá informácia. Pri inej príležitosti podrobnejšie vysvetlím. Dnes vyhlasujem: Hlavnú zásluhu o oslobodenie Hlinkovho mali — dokumentá!

Čo písaly Lud. noviny 23. apr. 1909?

„Ejha simoniak! s akou radosťou a priam zverským rehotom vykrikovali podli, hnilobou duševnou i telesnou nakazení kópovi kňazskí i svetskí túto lož a krvavú urážku do svetla!

Ejha simoniak! 3 roky ste tupili kňaza čistého a spravodlivého, ku oltáru ste ho nepustili, za živa upáliť ste ho chceli... Ejha simoniak! Vykrikoval Párvy a pod židovskou kuratelou stojací Rakovský v Ríme.“

A teraz, keď Rím prehovoril, mlčíte ani ryby alebo osočujete najvyšší tribunál na svete. Hlinka je vraj miláčkom pápežovým. Nie, Hlinka nebol miláčkom pápežovým, lebo Sv. Otec ho sotva pozná, ale z dokumentov písomných sa dokázalo pred Kongregáciou kardinálov, že nie Hlinka, ale naopak Párvy a vláda maďarská je vinná.“

A Šrobár ešte po prvom výroku (Dilata) písal Hlinkovi 15./XII. 1908:

„Drahý Andrej! Konečne sme si oddýchli. Výsledok v Ríme, poukážu Ťa i biskupa na riadny proces — je víťazstvom našim, lebo veď pri riadnom procese nemožno operovať lžami a klebetami.“

Kolisek píše, že na tento úspech rozhodovaly nie intervencie, nie vysoko

postavené osoby, ale jedine faktá a doklady. A spomína menovite jednu knižku, ktorú dostal odtiaľto.“

Pravdaže musel tu dakto byť, kto tie dokumenty sossbieral a kľa predpisov kurie v známost súdcov uviedol...

Nepodceňujem snaženia a exponovania osôb a korporácií (lidoví poslanci z Moravy a Čiech, kňazstvo české a moravské s olomúckym kanonikom Ledochowským, daktori kňazi spišskej diecézy — všetko v aktoch zaznačené) — ale bolo by zlé svedectvo pre nevinu Hlinkovu, pre slovenskú pravdu a spravodlivosť Ríma, keby rozsudok takého procesu mal byť závislým od intervencie hodnostárov a nie od — pravdy samej...

Musím zdôrazniť ešte aj to, že vec Hlinkova bola vecou celého národa.

Hlinka Kolískovi 7./XII. 1908:

„Prajem Ti ešte raz zdaru na ťažkej ceste a obrovskej práci. Národu za stávdých, pišu mi, že časopisy roznosily, že sa nazdali, že už bude tam po súde.“

Šrobár Hlinkovi 15./XII. 1908:

„Ale teraz sa zo srdca radujem. A vidím, že Boh nás v ťažkej chvíli neopustil a pravdu našu dal nám víťazne obhájiť.“

Nuž prijmi moju gratuláciu k prvému a rozhodnému víťazstvu. Ostatné sú už len otázkou času.“

Ľudové noviny 16./IV. 1909:

„Hlinkove víťazstvo. Zpráva o tom, že Svätá Stolica v Ríme dala Hlinkovi za pravdu a že Sv. Otec, pápež Pius X. za nespravodlivú vyhlásil jeho suspenziu z ružomerskej fary, sa úplne potvrdila...“

Pre neho to boly muky preukrutné.

Víťazstvo jeho je pravé Alleluja slovenské! O procese ďalšom sa Párvy nezmienuje... Prenasledovať chcel a zničiť nepohodlného mu kňaza. Víťazstvo Hlinkovo ulahčil v Ríme menovite prof. Dr. Alojz Kolísek, ktorý si tým získal veľkú zásluhu nielen o Slovákov, ale i o Čechov a katolícku cirkev vôbec.“

Hlinka Kolískovi 23./II. 1909:

„Nedivím sa, že si nervózny a cele rozješený vecmi mojimi. Dobrý Boh Ti to

odplati a nik iný, my sme k tomu veľmi malí a slabí. Dá Ti Boh sily a úfajme, že povedomie pravdy a dobytého víťazstva Ti bude hojnou odmenou. Už i tak máš nesmrteľné zásluhy za našu vec. Ja sa často modlím za Tvoje zdravie a moju trpezlivosť...“

Jožko Novák, kaplán skalický, Kolískovi:

„Zdar Vašej neúnavnej práci na poli dedičnej roli národa slovenského. Nech nedá Vám klesať ani nevdak, ani sláva ani nezdar.“

Jos. Novák...“

Ružomberčania koncom júna 1909 priniesli mi striebornú plaketu s nápisom:

„Dôstojný pán

dr. Alojz Kolísek

v Hodonine.

R. 1906. zaľahol na národ náš ťažký nápad a to od osoby, ktorej osud sveril cirkevnú správu arcipastiersku nad nami. Už už mysleli sme, že jasná pravda naša opäť pokorená bude do prachu, keď temer v poslednom okamihu Vaša Dôstojnosť postavila sa v ťele obrany. Bez nárokov zaujala sa Vaša Dôstojnosť horlivo záležitosti nášho kňaza v. p. Andreja Hlinku, ktorá záležitosť však je užko spjatá s celým národom slovenským. Vydatná pomoc Vašej Dôstojnosti pomohla pravde našej ku skvelému víťazstvu v Ríme, a my na znak vdaky prinášame Vašej Dôstojnosti hľad Ružomberka.

21. júna 1909.

Slovenskí katolíci
v Ružomberku.“

Do pamätnice mojej sa podpísali:

Deputácia Ružomberčanov, prinášajúca vďaka za obranu vdp. Andreja Hlinku, v pravote Hlinka proti Párvyemu.

28. júna 1909.

Ján Janček st.
Fedor Houdek
Genovefa Reholka
Maria Jančeková
Amália Gregušš
Andrej Janček
Viktoria Janček

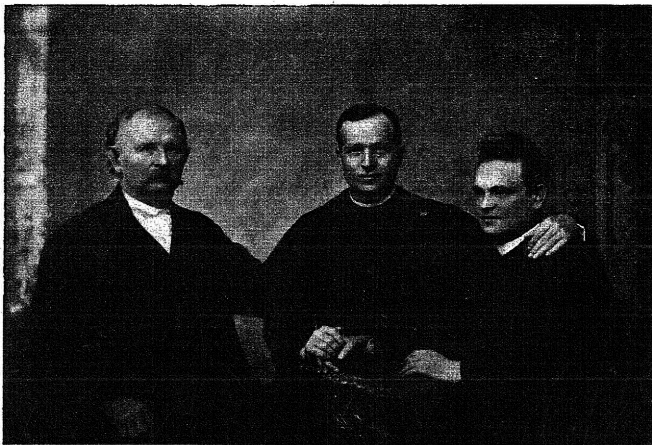
Dostal som vtedy aj zlaté pero s venovaním:

Borcovi za práva Slovákov

Ružomerské ženy.

(Dneskajším dejateľom v našom verejnom živote predkladám k meditácii tieto dve heslá: Prvé: „Suspendovaný — oslobodený“. Druhé: „Praestat eunctari, — Dilata — Ad mentem...“)

„Na koniec treba sa zmeniť ešte i o tom, že celé mesto sa teší blízkemu návratu svojho farára veľ. p. Andreja Hlinku. Zvláštnym a nevyzpytatelným riadením božím príjde Hlinka do svojho rodiska, na svoju faru, vtedy, keď Rakovský, Günther, Polónyi a veľká časť jeho nepriateľov osobných leží v prachu pokorená. Tá bezbožná, pohanská strana ľudová (néppárt) zdochýňa, jej násilnícky husársky náčelník zamí-

H. Hlinka, dr. Kolísko a Ján Janček st. po Hlinkovom návrate z väzenia r. 1910.

VI. Po návrate.

Hlinka súc odsúdený v Ružomberku v r. 1906. na dva roky, v Prešpurku v r. 1908. na 1½ roka, dňa 30. nov. 1907. nastúpil väzenie, ale dľa súdobného zvyčaju uhorského, preto, že príčina odsúdenia bola v oboch prípadoch tá istá — poburovanie — bol trest spojený, a vyrátaný na dva roky i desať mesiacov. Bez omilostenia vyšiel tedy Hlinka zo Segedína o 8 mesiacov skôr.

Ako sa naňho Ružomberčania tešili!

V „Ľudových Novinách“ 18. febr. 1910 na pr. čítame:

kol, je bezvládný... Čo pán Hatlar, Roder Pišta... ako sa budú chovať, keď Hlinka príjde nazpät, poranený sice, ale nie zlomený a zničený?“

Hlinka sám oznamuje svoje prepustenie zo žalára skvostným článkom, z ktorého niektoré čiastky tu podávame:

„Drahí rodáci! Zámky pukajú, cella sa otvára, neminie pol dňa a ja budem Vám podobný, svobodný občan. Prešla dlhá zima, zapadla tmavá noc, zkušku som vystál, a vyndem von sice nalomený, ochromený, zoslabený, ale nie zlomený. Pamätá-te sa, že pred poltrefa rokom som vám na-

písal článok zo Svätej Hory, za ktorý mi veľkodušne nadelili poldruha roka. Tam som povedal: idem do väzenia, tam budem očakávať vzkriesenie!“

„Keď som sa od vás odberal, zapadalo slnko, takže mračná sa niesly oblohou našou, nad Tatrou sa blýskalo, dúbravy slovenské boly skropené krvou; vy všetci ste klesali a radili jednohlasne: nechoď, nezdržíš to, podľahneš, zahynieš nám. Bohu vďaka, nespĺnilo sa proroctvo vaše, ale moje. Nepodľahnul som ja, podľahli žalobníci moji, ktorí sú smeteni, ako list v pozdnej jasi. Ja som tu. Pochoval som síce mnoho žiaľov a bófov tu na brehu Tisy, len môj palác by vedel povedať, koľko vzdychov sa nieslo každodenné k našim horám a vrehom a na konci každého znelo: „Otče, zachovaj mi ich, aby boli jedno a svorní! Otče, daj, aby som z tých, ktorých si mi dal, neztratil žiadneho!“

„Nakoľko je vylúčený úpenlivý hlas mój, to mi ukáže budúcnosť.“

Predběžne prejavuje Hlinka vďaka. Komu? Bohu, Sv. Otcu pápežovi, slovenskému ľudu a obracia sa s odpustením i na svojich nepriateľov:

„Môj zrak obracia sa dnes k výšinám nebeským, kde sídli môj Otec. Kolkoráz som sa k nemu obrátil, nikdy ma neopustil. Jemu vďaka vzdávam za všetko, čo dal i vzal i naložil so mnou.“ (Nasleduje pravá Hlinkovská „Te Deum“).

„Dnes obraciam sa v duchu k Námestníkovovi Pána duše mojej. Dnes dvojnásobne cítim, že som synom matky cirkve, ktorá mi navrátila podiel dedičstva môjho a kalicha môjho, ktorého som bol nespravodlivo pozbavený.

Obraciam sa i k tebe, drahý ľudu mój, aby som ti verejne vyjadril môj obdiv a vďaka za Tvoju hrđinskosť a stálosť. Keď ma opúšťalo všetko, ty si ma neopustil. Ty modlitbami, skutkami, dopisami, listami usiloval si ulaviť ťažký stav mój: Boh láskavý nech bude tvojou odmenou časnou i večnou. Ja sa ti tým odmením, že ti sľubujem, že ako doposiaľ, tak aj napozatým venujem sily moje tvojej spásne, osвете i blahobytu. Viac ti dnes dať nemôžem.

Obraciam sa aj k nepriateľom mojim s braterskou pravcou. Odpúšťam všetkým, a žiadam, aby aj mne bolo odpustené. Žiadneho na svete nedržim za tak zlého, že by sa tešil záhube a zničeniu brata svojho. Preto krivdy na mne páchané pripisujem nedorozumeniu a zdívelým politickým pomerom. Dnes máme vidieť, že osudy naše riadi vyššia moc. Prisahali mi záhubu spustošenia, a ja vychodním síce nalomený, ale nezničený. Prežil som politický hurhaj, prežil veľkú národnú vládu, prežil koalíciu. Aj tulipán trochu uvädnuť, sláva vodcov padla, ľud ale stojí. Za tento ľud pracujeme, každý dľa síl a okolností. Nech spája nás láska a vzájomná úcta. Náhlady môžu byť rozdielne, cesty rozličné, ale cieľ jeden: blaho nám svereného ľudu. Bože pomáhaj!

Segedin, dňa 22. februára 1910.

Andrej Hlinka,
farár.“

Hlinka z väzenia nešiel priamo do Ružomberka, lež najsmprv do Kaloče, do kláštora, aby tam vykonal kňazské duch. exercície, ktorými by sa duševne potúžil ku novému prevzatíu farárskeho úradu. Odtiaľ noberal sa ku — Morave a prišiel ku Kolískovi do Hodonína v sprievode starého nášho národovca Jančeka, Jančekovej dcéry a dr. Augustína Rátha.

Do pamätnej knihy Kolískovej holi sa takto zapísali:

Ján Janček st. z Ružomberka,
Irena Kučová Jančeková.

Obrancovi nášho rodu po návrate z 27 mesačného väzenia
1910. 6. marca

Andrej Hlinka.

My Ťa milujeme.
G./III. 910. Gusto Ráth.

Rok návratu Hlinkovho z väzenia bol rokov maďarských volieb. Podarilo sa mi „prepašovať“ k volbe skalickej (slovenský kandidát dr. Okánik) Scota Viatora, ktorý navrátiac sa do Hodonína, napísal mi do pamätnice:

1./6. 10. R. W. Seton Watson
 The glorious First of June.
 (Slávny deň prvého júna).
 Ein Schlachten war, nicht ein Schlacht
 zu nennen.

(To bolo zakálanie, nie zápoenie).
 Abzug Khuen! Abzug Tisza!
 Abzug ungarische Schweinereien!
 (Abcúg uhorské svinstvá.)
 Eljer az uj Magyarorszáq.
 Zivili Slováci!

Náš škotský priateľ pobudol u nás dlhší čas a preto som zariadil u mňa jeho stretnutie sa s poprednými slovenskými dejateľmi, s ktorými sa posiaľ osobne nepoznal. Boli vtedy u mňa dovedna: Hlinka, Juriga, Skvčák, Vojtaššák, dr. Okánik so sestrou Gizou a Ing. Procháčka (teraz riad. cukrovaru v Oroske).

Zápis o tej návšteve je v mojej pamätnici zachovaný dľa tohoto postupu:

R. W. Seton Watson.
 K meninám mojho neohrozeného obrancu
 1910. 21./6.

Andrej Hlinka

*
 Skvčák

Na pamiatku mojého shladania a známosti s patrónom Slovákov, s postrachom čvachov v záchvate najhlbšej úcty a vdaky oproti p. Scotus Viatorovi

Ferdiš Juriga.

*
 Giza Blahová
 Ing. Procháčka
 Ján Vojtaššák

*
 Fuimus Troes, fuit Skalica et nunc et
 semper.

Dr. Ludovicus Okánik,
 bývalý kandidát skalický.

*
 Erimus Troes!

(S. V.)

VII. Do prevratu.

Doba od r. 1910 do 1918. nebola síce pre Hlinku pokojná, no taká búrlivá, ako byly časy 1906—1910, nebola.

Veľké neprijemnosti a neskôr nepokoje priniesla mu birmovka, ktorú biskup Fárva v Ružomberku nariadil v roku 1912. Bola to ohnivá próba pre farára kedysi dvojnásobne suspendovaného.

Hlinka prijal biskupa, ako sa patri na farára a biskupa. Doktorým sa to javilo u ponížením farára a slovenčiny väčšmi ako bolo potrebné. Škriepky v novinách, v inštitúciach. Konečne sa veci ujal „Ústredný výbor slov. nár. strany“. V českom preklade Scota Viatora „Národnostná otázka v Uhrách“, V Brne 1913, str. 365 je presné vypísanie faktu: „Jednal zrejme veľmi opatrne, když se zdržel veřejného působení při Khuenovských volbách v červnu 1910. Jeho poměr k biskupovi, když byl znovu ustanoven (za ružomb. farára, poz. pis.), byl velmi choulostivý, bezmála neudržitelný. Jednak byl jako katolický kněz povinen projevovati svému biskupovi úctu, kterou kanonický zákon podřiznému knězi ukládá ke knězi nadřiznému, jednak bylo sotva možno, aby potom, co se mezi oběma přihodilo, byli se mohli chovati k sobě čestí důvěrně. Biskupa Fárvyho návštěva při birmování v Ružomberku a Hlinkovho biskupa vítání (jak kázala povinnost) dalo některým lidem podnět k prudkým útokům; avšak ústřední výbor slovenské národní strany, po dokonalejším této věci prozkoumáním, naprosto ospravedlnil faráře Hlinku od všeho, co se mu za vinu kladlo, jeden pak z předních žalobníků jeho upřímně přiznal, že se mýlil.“

Pre také a podobné veci — rázu viac lokálneho — byly v Ružomberku čochvíľa škriepky a koľkokrát sme museli našich spoločných priateľov mieriť a to ipso loco, v samom Ružomberku.

R. 1914. bol som písal Hlinkovi, či ho môžem na niekoľko dní navštíviť? Odpovedal: „Príď! Fara je Tvoja, veď si ju Ty vybojoval.“

Bol potom tiež u mňa. Naživali sme v priateľstve a láske. Raz mi do pamätnice napísal:

Jak dobře s bratom bývat
 pod jednou strechou.

1911. 8./10.

Andrej Hlinka.

Prišla vojna. Styky boli zriedkavejšie. Medzitým sme pripravovali prevrat, každý podľa svojej možnosti alebo legitimity. Do Viedne som často cestoval na tajné schôdzky, v Prahe som bol vymenovaný do Národ. Výboru ako člen náhradný za Slovákov.

Jedna viedenská porada r. 1917. ma vyslala na Slovensko, aby som poznal

Tiež v tomto roku 1917. mali sme v Ružomberku za úlohu pomeriť Ondriša s Vavrom — Hlinku so Šrobárom. To sa nám podarilo 10. augusta, keď Šrobár slávil mena a tiež 50-ročné narodeniny. Hlinka išiel s nami ku Šrobárovi blahoželat. A tak sa udržal medzi nimi pomer nie napnutý až do prevratu.

R. 1918. pripravoval som spis o vstupe

H. Hlinka, Scotus Viator a iní významní národní borcovia u dr. Koliska r. 1910.

mysľanie katolíckych kňazov ohľadom na pripravované spojenie Slovenska v jeden štát s Českom. Vtedy som bol u Hlinku takmer 14 dní, s ním alebo od neho som podnikal návštevy k iným katol. kňazom. Raz som u Hlinku vypočul rozhovor medzi ním a hostom Molnárom, predsedom nepochybného, ktorý bol ku Hlinkovi prišiel takmer s politickým poslaním. Hlinka sa držal; Molnárova reč dokumentovala, že na takýchto ľudí musí prísť prevrat. Nechcel na pr. pochopiť, čo to vlastne má byť „slovenské gymnázium“; veď vraj Slováci majú gymnázia.

Slovákov do česko-sloveského štátu a k tomu som si vyžiadal od významných priateľov slovenských mienku. Čo v mojom spise „Slováci do štátu česko-slovenského“ je ako hlas „z Liptovskej župy“, pochodí od Hlinku samého a tu nech sú citované hlavné myšlienky, cenné to dokumenty:

„Som ako aj okolo našej organizácie združení bratia za úplné samourčenie národov. Nasledovne i Slováci musíme mať toto právo.

Rozpomeňte sa na rok 1906 a 1907, keď som chodil a rečnil medzi Vami. Už

vtedy som sa dost určite a jasne vyjadril o našom pomere.

My sme bez inteligencie a bez vodcov. My nemáme obchodu, kupectva, bohatstva, kapitálu. Máme však veľké pramene prirodzeného bohatstva.

Naše vody, vrchy kryjú v sebe nevyužitú pokladu. Toto všetko čaká na Vaše ruky i kapitále.

Sme jedon kmeň, jedno náboženstvo, i patrieme spolu. I keďby som nebol tejto mienky; naša mäkkosť a slabosť by hnala ta. Znáš našu duševnú biedu, menovite my katolíci sme úplne opustení. Šlachta, inteligencia, kňazstvo nás úplne ponechalo. Školstvo cirkevné nás úplne tak, alebo väčšmi maďarizuje, ako štátne. Naši kňazi na malé výnimky sú celkom v službách maďarizácie. Na dedine kňaz, žid, notár, slúžny sú exponentami maďarizácie. Fary čo lepšie sú úplne v rukách nepriateľských. Erár, biskup, prvý patron nehľadí na súcosť, mravnosť, prácu a vzdelanosť, ale na politické smýšľanie. Maďaron je spôsobilý na každý úrad, Slováč na žladon. Ani len školským radcom ani dekanom alebo prisediacim sv. Stolice (v diecesi) nemôže byť Slováč.

Práve teraz sa zostavili cirkevné výbory dľa nového práva. Nás je hodne, pracujeme všetci, sme — aspoň Judsky súdiac — bezúhonní, škandále nám nikto na oči vyhodit nemôže, a predsa nás Párvy celkom tak, ako ostatní obišli preto, že nechceme s prúdom plávať.

V školách, kostole sa celou parou maďarizuje, Medvecký má spor so svojim biskupom. Do 11. septembra mal ultimátum, že jestli neodvolá veci v Ríme udané, je suspendovaný. My sme sa stotožnili s ním.

Či pri týchto veciach nemáme žiadať oslobodenie? My musíme byť celkom neodvislí od maďareké-

ho episkopátu. Jestli nechceme utonúť nábožensky i národne.

Pomer náš k Čechom má byť bratský, nenútený, voľný, zo srdca a krvi pochádzajúci.

Ovšem dnes je malý počet tých, ktorí takto smýšľajú. Boja sa a strach má veľké oči.

Česi sú nábožensky radikálni. Soukup, Masaryk, Stránský, Kramář všetko samý strašiak pre pohodlného slovenského zmaďarizovaného kňaza.

Český náboženský radikalizmus by ich nútil k ostržitej práci, na ktorú sú nenaučení. U nás spolkov žiadnych. Na kazateľnici vynášajú sa klepy a nadávania.

Česko je nábožensky nepriateľom Rímu od Husa a Bielej Hory. Všetko nešťastie pripisujú Rímu a katolicizmu.

K tomu sú od prírody ohnivejší a nachylnejší k voľnosti.

So spojením sa i toto musí napraviť.

My musíme Čechy nábožensky a Česi nás národne, hospodársky a kultúrne obrodit.

Keď náš konzervatívny katolicizmus sa spoji s českým, vyškoleným, politicky vytríbeným, docielime mnoho.

O reč sa nebojím, veď sme si skoro jedno. Zničiť nás môže jedine atheismus. Za to by som nechcel na seba zodpovednosť brať.

Jaké záruky dostaneme na tomto poli? —

Doslov.

„Zničiť nás môže jedine atheismus.“

Cítim ten výkrik až do hĺbky svojej duše.

Modlím sa z celého srdca svojho, Slovensko milujúceho: „Hospodine, nech nie je znivočený národ!“

Žiaľne lúčim sa — s Andrejom...

OBSAH.

	Strana
Úvod	3
I. Obznámenie	4
II. Pri práci	5
III. Černová	7
IV. Do väzenia	10
V. Suspendovaný-oslobodený	18
VI. Po návrate	27
VII. Do prevratu	29
Doslov	31

Soznam obrázkov.

1. Andrej Hlinka s dr. Kolískom a Flor. Tománkom na Velehrade r. 1907	5
2. Andrej Hlinka s dr. Kolískom v Prahe pred staromestskou radnicou r. 1907	7
3. Fotografia Andreja Hlinku, uverejnená na prvej strane knihy Scotusa Viatora „Racial problems in Hungary“ r. 1908.	11
4. A. Hlinka sa odoberá od dr. Kolíska pred nastúpením väzenia r. 1907.	17
5. „Hlinka simoniak — svätokupec“ (?).	21
6. A. Hlinka, dr. Kolísek a Ján Janček st. po Hlinkovom návrate z väzenia r. 1910.	27
7. A. Hlinka, Scotus Viator a iní významní národní borcovia u dr. Kolíska r. 1910.	30
